

BOKKEPOT

'85 nr 56

landelijke vereniging tot behoud van het zeilend bedrijfsvaartuig

is een uitgave van de

Landelijke Vereniging tot Behoud van het Zeilend Bedrijfsvaartuig.

secretariaat : postbus 2004, 1000 CA Amsterdam.

bestuur:

voorzitter : Yvonne Zeegers, a/b 'Ebenhaezer'
postbus 1306, 1000 BH Amsterdam
tel: 020 - 229008

secretaris : Barbu Visinescu,
Bosveen 32, 2912 SJ Nieuwerkerk a/d IJssel
tel: 01803 - 7523

penningmeester : Jan Koolhaas,
Statenlaan 15, 3051 SJ Rotterdam
tel: 010 - 187938

leden : -Paul Versteege, a/b 'Rehoboth'
postbus 1789, 1000 BT Amsterdam
-Niek Klein,
p/a Koddesteeg 2 a, 2312 WH Leiden
tel: 071 - 765444
-Jos Settels,
postbus 468, 3430 AL Nieuwegein
tel: 03402 - 61190
-Jacques v.d. Broek,
Wildert 24, 4876 NR Etten-Leur
tel: 01606 - 2087

werkgroepen:

publiciteit Sander van 't Verlaat, Maarland ZZ 20, Brielle.
tel: 01810 - 6809

documentatie Floris Hin, Kerkstraat 382, Amsterdam
tel: 020 - 220412

ledenblad **Jaap Duijvetter**, Rijnstraat 11, 3911 KP Rhenen.
Kopij en advertenties voor de Bokkepoot kunnen aan
dit adres worden gezonden.

sluitingsdatum kopij: 14 dagen na verschijnen Bokkepoot.

De Vereniging stelt zich ten doel het instandhouden van en het
bevorderen van de vaart met historische bedrijfsvaartuigen.
Momenteel zijn bij de vereniging een 200 schepen geregistreerd,
die of in een restauratiestadium, of al in de vaart zijn.
De Vereniging geeft advies m.b.t. restauratie, beheert een be-
scheiden middelenmagazijn, organiseert jaarlijks enkele bijeen-
komsten, waarvan de zomerreünie wel de belangrijkste is.
Het bestuur is vertegenwoordigd in diverse andere instituten,
die de belangen van de scheepvaart vertegenwoordigen en behar-
tigen.

Het blad 'De Bokkepoot' is het verenigingsorgaan, dat vijf
maal per jaar verschijnt.

Voor verdere informatie omtrent de vereniging kunt U zich
wenden tot de bovengenoemde adressen.

minimum contributie: f 50,-- per jaar.

minimum donatie : f 25,-- per jaar.

gironummer vereniging 3159900.

VERANTWOORDING

Zo'n twee jaar geleden ontstond het idee om te pogen de nog aanwezige kennis over de riviervisserij met drijverschuiten rondom Hardinxveld-Giessendam vast te leggen. Dit idee bleek in goede aarde te vallen bij de zeer actieve plaatselijke Historische Vereniging, die zich ten doel stelt zoveel mogelijk historische informatie betreffende deze gemeente vast te leggen voor het nageslacht, en bij de werkgroep "Tuigerij en Documentatie" van onze vereniging. In onderling overleg werd overeengekomen dat een eventuele publikatie duidelijk een 'plaatselijk' karakter zou krijgen en dat de werkgroep, waar mogelijk, technische bijstand zou verlenen.

Een oproep in een plaatselijke krant leverde veel enthousiaste reacties op; het onderwerp sloeg duidelijk aan en velen bleken bereid hun kennis door te geven. De reactie van de heer A.Klop spande duidelijk de kroon: gedetailleerd, levendig en vanuit persoonlijke ervaring, had hij bladzijde na bladzijde vol geschreven. Een verhandeling die klonk als een klok maar waarvan, om begrijpelijke redenen, slechts gedeelten zouden passen in de publikatie zoals die de Historische Vereniging voor ogen stond.

De leden van de werkgroep 'Tuigerij' die het stuk van de heer Klop hadden gelezen, waren van mening dat het hier om een document ging dat voor Nederland vrijwel uniek mag worden genoemd, want hoeveel bejaarde vissermannen in Nederland zijn bereid en in staat op een dergelijke manier over hun vak te schrijven?

De redactie van de Bokkepoot heeft zich enthousiast achter het idee geschaard om dit document in authentieke vorm af te drukken, maar onze dank gaat natuurlijk in de eerste plaats uit naar de heer Klop die erin heeft toegestemd om zijn werk op deze wijze af te drukken en te verspreiden.

Herman van de Werken
Hein Sommer
Boudewijn de Haas

VOORWOORD

Tijdens gesprekken in de huiselijke kring kwamen de verhalen over de rivervisserij regelmatig los. In de loop der tijd ontstond bij mij een beeld over een inmiddels uitgestorven beroep uit de tijd dat de rivier de Merwede nog schoon was en de vangst goed. Geen hoorn des overvloeds, geen romantische bespiegelingen over de rivier bij avond, maar hard werken en pure armoede voor veel gezinnen in Boven-Hardinxveld. Het is daarom niet verwonderlijk dat mijn grootouders geprobeerd hebben mijn vader, via een opleiding tot timmerman, af te brengen van de beroepsvisserij; maar tijdens de oorlogsjaren bleek het vissersbloed toch te spreken.

Reeds diverse malen had ik er bij mijn vader op aangedrongen zijn kennis en ervaringen op papier te zetten en zo te bewaren voor het nageslacht. Toen ik de oproep van de Historische Vereniging in de krant las, heb ik mijn vader daarop gewezen. Ongeveer drie weken later liet hij mij een vinger zien die een grote bult vertoonde, veroorzaakt door het vrijwel onafgebroken schrijven. Mijn verbazing steeg nog meer toen hij een blocnote toonde met ruim vijftig beschreven vellen papier, met daarop een complete verhandeling over leven en werken van Hardinxvelder vissers.

Op verzoek van de Vereniging tot Behoud van het Zeilend Bedrijfsvaartuig heeft mijn vader een korte levensloop geschetst:

"Het vissen op zalm met drijfnetten was een beroep dat reeds in de jaartelling van 1800 in Boven-Hardinxveld werd uitgeoefend. Als tweede en laatste zoon werd ik in 1914 in een vissersgezin in Boven-Hardinxveld geboren en met de naam van Arie Klop in de burgelijke stand aldaar ingeschreven. Vanaf mijn zesde jaar bracht ik mijn schoolvakanties door op het water, in de vissersboot waarmee mijn Vader en mijn Oom hun beroep uitoefende.

Mijn grootvader (ook visser van beroep) en mijn Oom gingen allebei met de naam van Arie Klop voor het leven, met dezelfde bijnaam van "Aai de pork", en daar ik ook deze naam was toebedeeld, werd ik door de oude vissers als de "kleine Aai de pork" betiteld. Daarmee werd door hen mijn beroep al vastgelegd, wat later voorlopig anders uitpakte.

Mijn Moeder was een Gelderse en had nooit de vrees voor dat brede water van de Merwede kunnen overwinnen. Op mijn twaalfde jaar werden mijn ouders het eens dat ik naar de ambachtschool zou gaan om voor timmerman te leren waar ik in 1929 mijn diploma haalde. Na de meidagen van 1940 ben ik met mijn Oom gaan vissen op zalm, finten witvis (voorn, bliek en bot). Zo ben ik dan 5 jaar beroeps-visser geweest, daar ik voor de duitse weermacht geen enkel werk wilde verrichten.

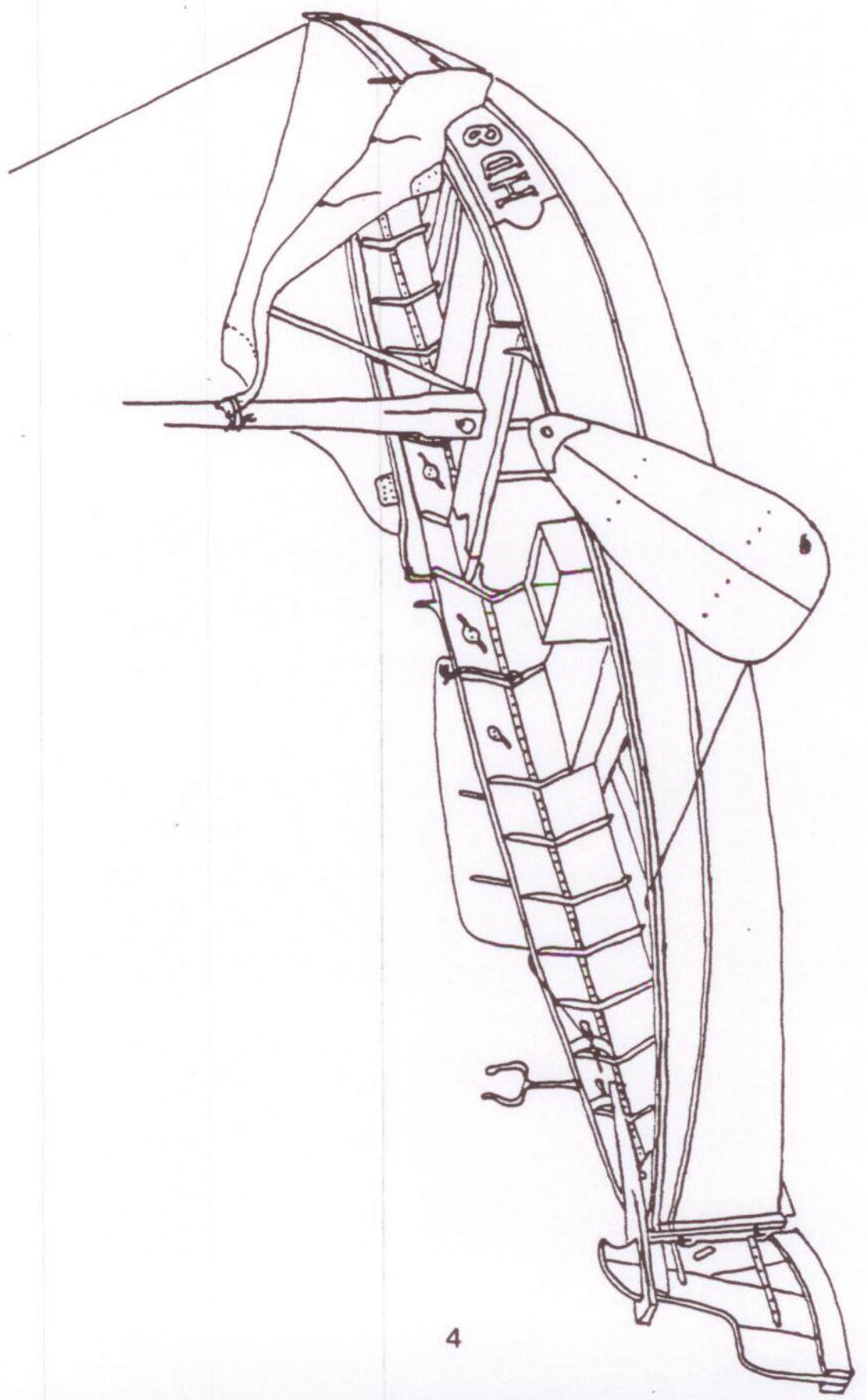
Na den oorlog werden de fabrieken in het Ruhrgebied weer met spoed opgebouwd, zodat de Rijn en dus ook de Merwede nog erger vervuild werden als in de jaren voor den oorlog. Daardoor is de beroeps-visserij op de Merwede vergane glorie, en zal nooit meer wederkeren."

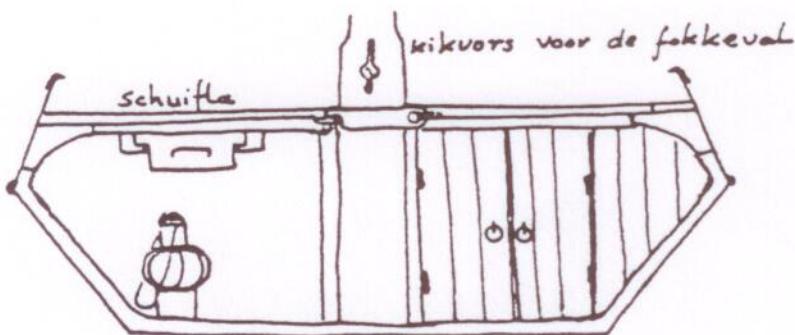
Generaties Hardinxvelders zijn opgegroeid met het vertrouwde gegeven van zeilende vissersscheepjes op de rivier en het welluidende gezang van vissers op het water. Veel kennis en veel gegevens zijn vergeten voor we het beseffen, maar dankzij de pen van iemand die het van zeer dichtbij heeft meegeemaakt is veel belangwekkends aan de dreigende vergetelheid ontrukt.

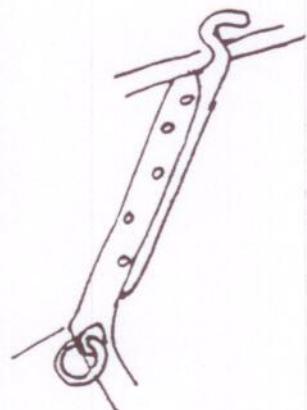
Ewout Klop

de auteur A.Klop

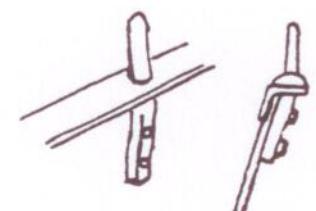

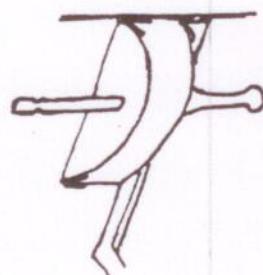
mastbank vanaf het voorschip gezien

b.b. zwaardspant met bevestigingsring voor de netten

pen op het voorschip

houten klos in het achterschip opgesloten tussen twee ijzeren wangen, die met hoeklijn aan het boeis bevestigd zijn.

Enkele markante details aan een hardinxveldse dryver zijn:

- het achterschip is vrij scherp, in vergelijking met een woudrichem-boot.
- de mastkoker bevindt zich aan de voorzijde van de mastbank.
- de plank van de huik wordt gehouden met een stok die steunt tegen de mastvoet; die plank zitten daartoe op enkele plaatsen uithollingen.
- in het achterschip bevinden zich aan b.b. en s.b. 2 houten klossen, elk voorzien van een nagel (door de vissers dol genoemd). aan b.b. waren deze nagels wegneembaar i.v.m. het uitzetten van het net, dat altijd over b.b. geschiedde. de achterste dol was voor de grootzeilschoot, de voorste voor het zwaard. bij een bergse schouw ontbraken de klossen en liep er een bank overdwars, voorzien van vertikale pennen.
- halverwege het spant, waar het zwaard aan hangt, zit een oogbout met een ring; hieraan wordt het net vastgemaakt tijdens het dryven.

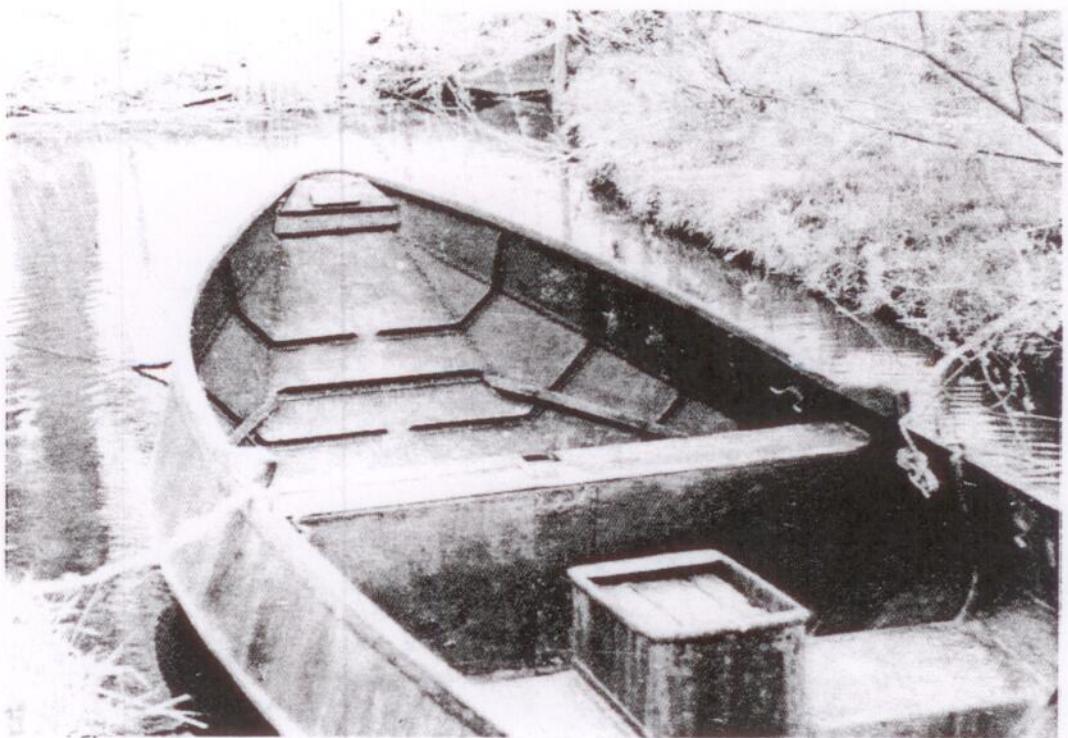

foto 1. afgetuigde Hardinxveldse zalmschouw.
Gorinchem 1985.

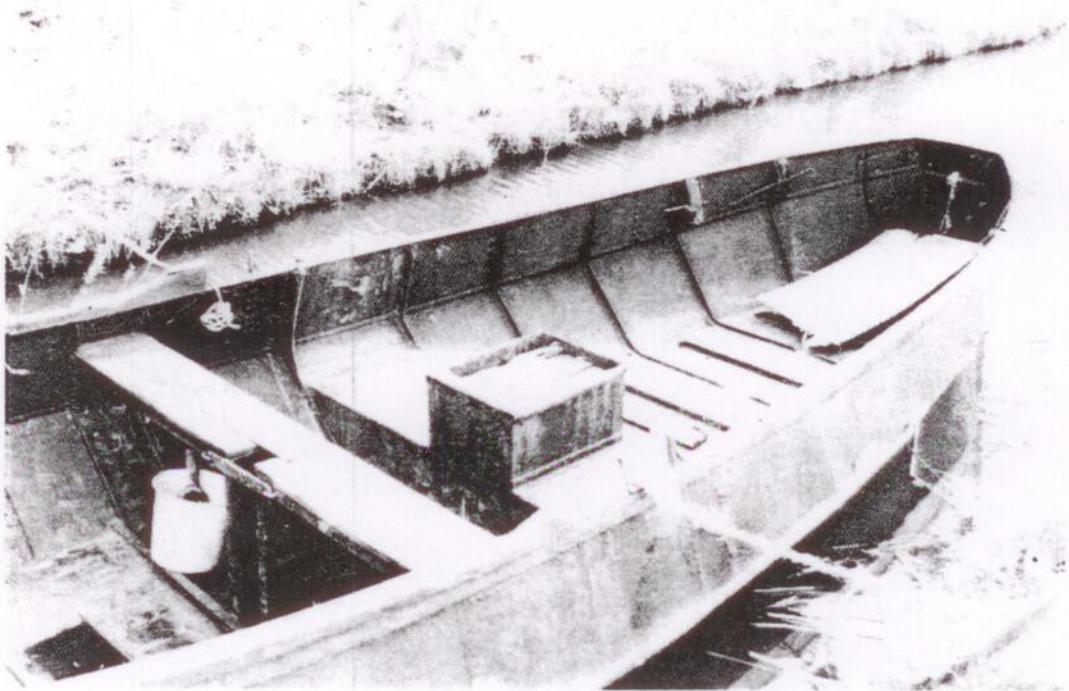

foto 2.

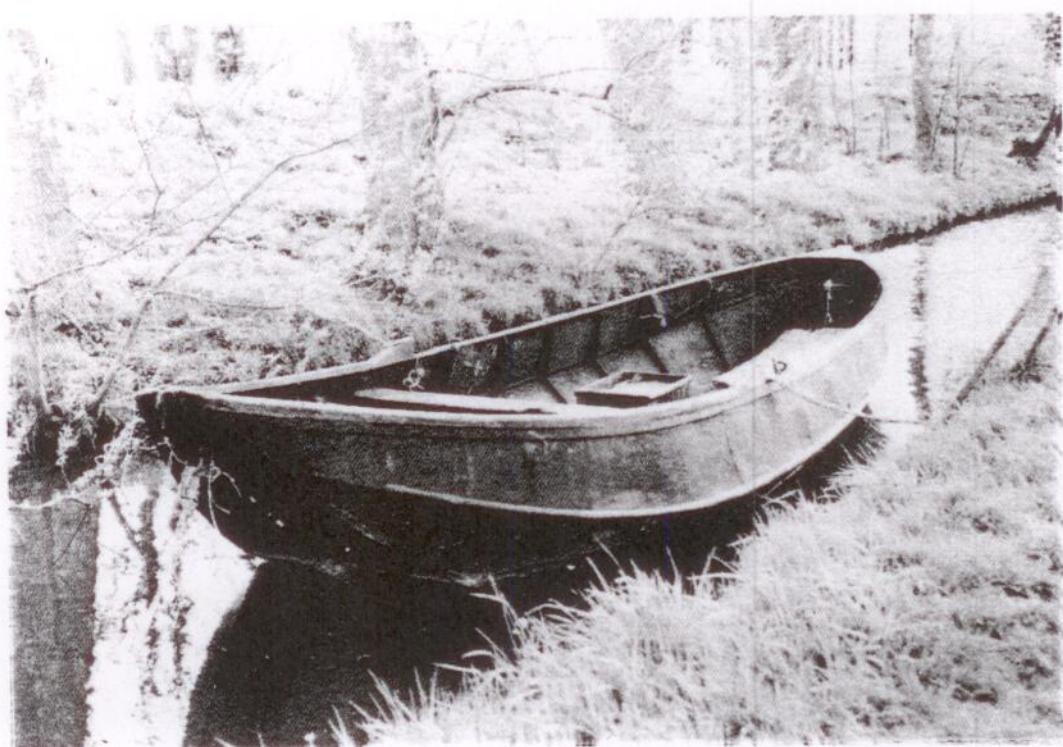
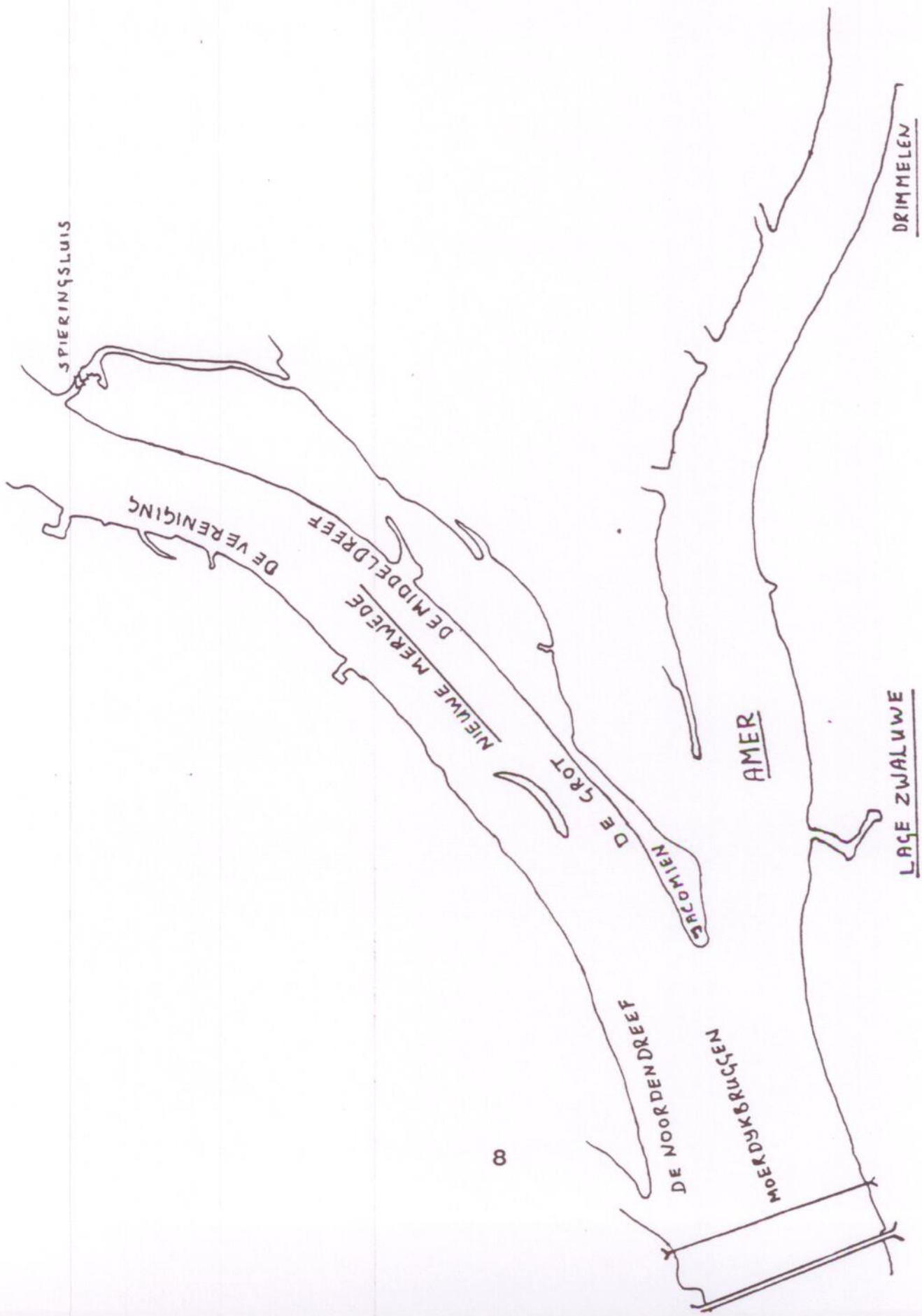
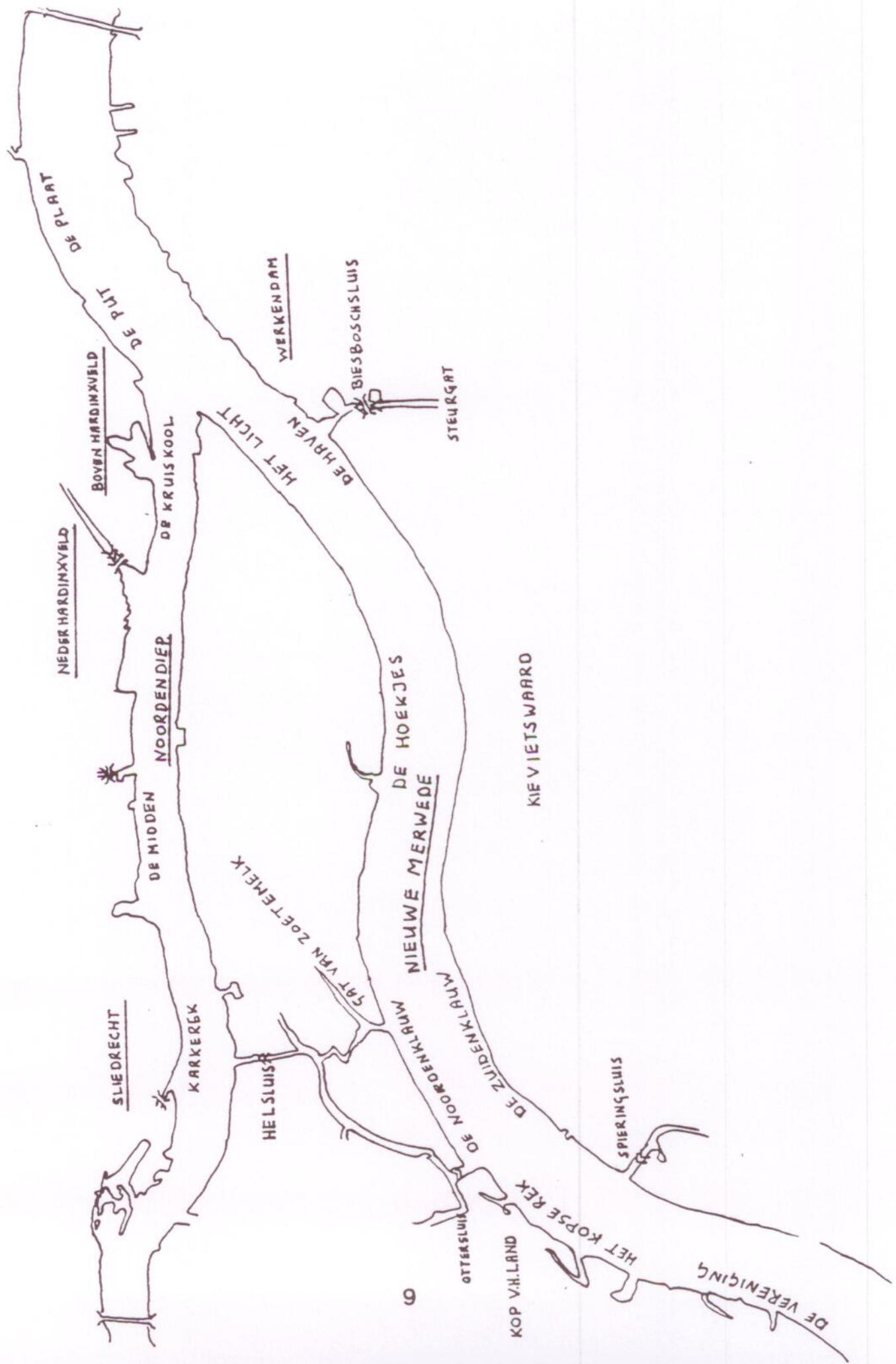

foto 3.

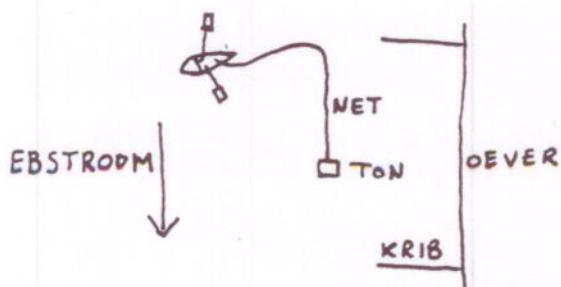

foto 4.

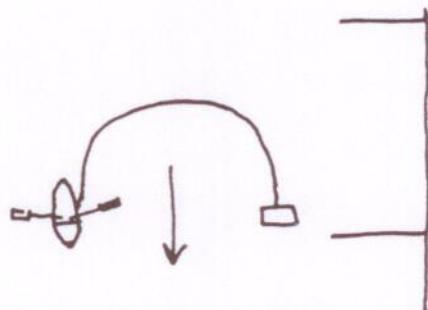

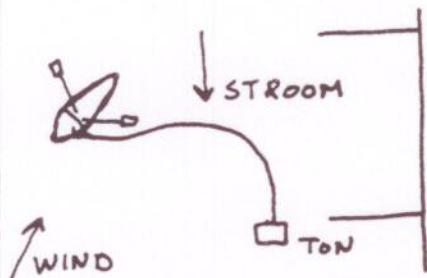
Het hanteren van het net

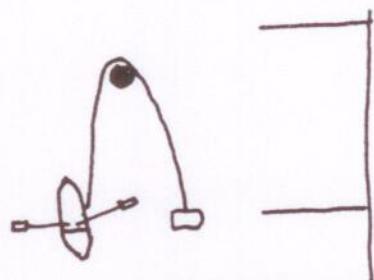
Het net wordt uitgezet. Tegen de tijd dat het net helemaal uit is, bevindt de boot zich weer ter hoogte van de ton.

Het net is uitgezet. Als er tegenwind is (meestal westenwind, dus tegengesteld aan de stroom), moet er bijgeroeid worden.

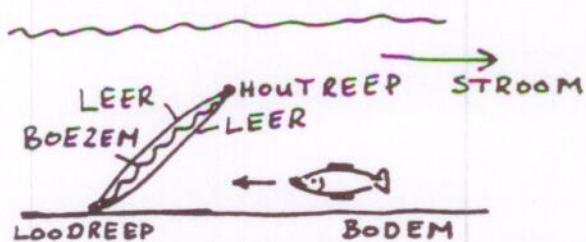

Als bijroeiien niet lukt, gaat de boot "voor anker" aan het net, via de pen op het voorschip. De ideale stand van het net is niet meer te handhaven.

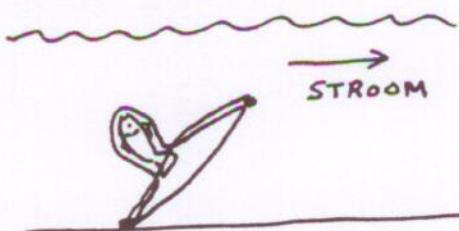

Als het net blijft steken op een haft, wordt dit bemerkt, doordat de afstand tussen de boot en (de lantaarn op) de ton kleiner wordt.

Hoe een zalm in het net terecht komt

Doordat de Loodreep weerstand ondervindt van de bodem, komt het net onder een hoek van ± 45 graden te staan. De fijnmazige boezem hangt slap tussen de wijdmaelige leren

Een opzwemmende zalm keert niet graag om. Hij gaat omhoog en duwt de boezem door de achterste leer. Zo wordt een zak gevormd. Het net wordt onmiddellijk binnengehaald.

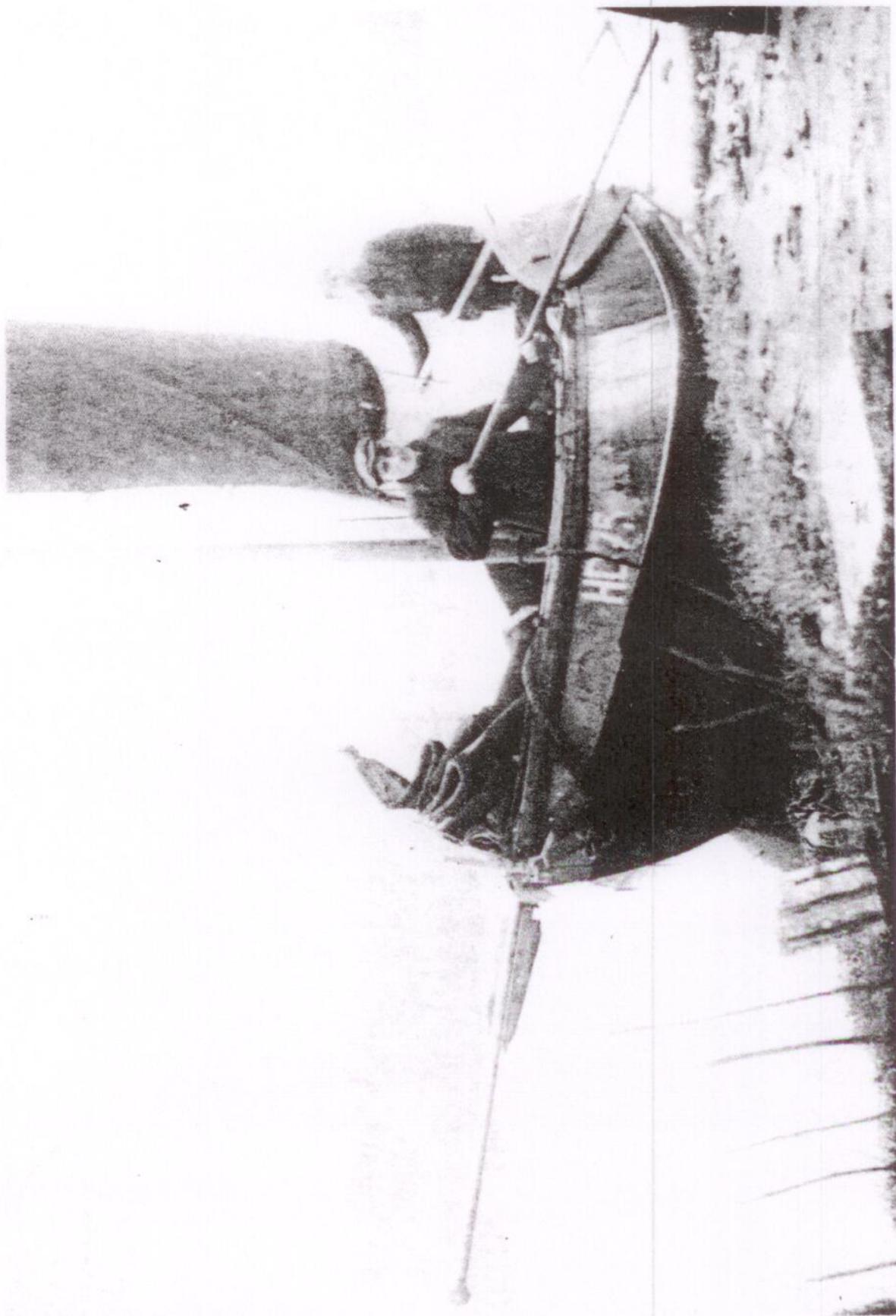

foto 5. HD 75 - 1928 Gebroeders v.d. Hoff, Den Bout.
de visser vooraan is Piet Klop, de eigenaar van de schuit.
de andere is Piet Maas.

Noten

- ① De platting liep niet helemaal tot de achterkant van de huik door, het achterste gedeelte van de huik was wegklapbaar; de huik hing hier met slissen overboord.
- ② De haachelbak was een houten bulk, met zink bekleed tegen de vissen.
- ③ Houten plaatjes die om het touw (reep) gevouwen werden.
- ④ Het net werd altijd aan bakboord uitgezet.
- ⑤ Het roer was eigenlijk altijd binnenboord behalve bij het zeilen. De zwierden waren altijd beneden bij het zeilen omdat anders geen koers te houden was.
- ⑥ Met doel bij hadden de zalmenvlotters geen richtingsgevoel meer en kwamen in verwarring naar de oppervlakte.
- ⑦ Elk van beide vissers één opeen part en een derde part voor de eigenaar van boot en netten; dat kon één van beide vissers zijn maar vaak was dat een derde en deze zorgde voor onderhoud van boot en tuig; het bijhouden van het net, bijvoorbeeld het hanen, moesten de vissers doen. Klop dacht dat ze hiervoor soms een vergoeding van de eigenaar kregen.
- ⑧ Bedoeld woordt 19e resp. 20 eeuw.

≈ Fotoverantwoording ≈

De foto's van de auteur, 13, 14, 15 en 16 zijn van Herman v.d. Werken. Foto 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 zijn van Hein Sommer. De foto's 6, 7, 8, 9, 11, 12 zijn opgenomen in het Visserij Museum te Woudrichem. Foto 5, 17 zijn uit het archief van T.J. van Wingerden.

De tekeningen van de drijverschuit, de onderdelen, de rivier met haas bewoningen en het vissen zijn gemaakt door Hein Sommer.

=INTROVA=

SCHRYF BLOK

A Klop
Kon Wilhelmina ln. 80

No.172

Het opstuigen van een drijverschuit, een visserboot waarmee men de zalm, zitt, funder en stuur vangst beoefende

Daar er in de maanden, van af half oktober tot half januari, voor een visser niets te verdienen viel, waren er maar weinig beroeps vissers, in de zin van het woord. Zo verdienende hij in die maanden hun brood, met het griend hakken, rietsnijden of bandsnijden.

Dit waren aparte beroepen, die ook ~~zij~~ weer van der ouders geleerd hadden. De drijverschuiten werden dan geheel opgetuigd, en de kale ijzere boot kon men dan zien liggen in een buitensloot, gat of put.

De huif, zeil, fok, het houtwerk zoals de mast, riemen en lomen, twaarden en roer, werden opgeslagen in een droge bewaarplaats. Zelfs de brik de Ling (de houten vloer die los of de spanker lag) werd uit de boot gehaald. Zo omstreeks half januari werd daar de boot weer voor den dag gehaald, om voor de winterzalm (leuk) weer opgetuigd te worden.

Zo geschiedde het in de achttiende eeuw in het begin van de negentiende eeuw, daar al gauw in de negentiende eeuw de winterzalm zich niet meer op de rivieren liet zien, althans dat het niet meer lonend was, om ^{er}naar te gaan vissen. In de achttiende eeuw had men hoofdzakelijk houten vissersboten, daar er in negentiendhonderd en drie nog maar drie ijzere boten waren, waarvan één de eigenaar was Huip van (saner.) Huip den Breeën.

2

De boten die van ijzer gemaakt werden, waren wat vorm en afmeting aangaat, voor het gezicht hetzelf. Daar de houten boten nou verwisseld werden voor ijzere boten, werd wel bewezen, daar er in negenhonderd en twintig maar een houten boot in boven Hardinxveld meer was. De eigenaar van deze boot was Jan de (gardeost) Jan Klop, die de boot gebruikte om mee te gaan peuren (het vangen van oal of poling) om zo doende nog een paar centen te verdienen voor zijn levens onderhoud, daar hij als oude man afgedaan was voor de riviervissery. Deze boot lag altijd in de zeven huizen sloot, oft de plaats waar nu de rabo bank gevestigd is, een sloot die vanaf de rivier langs de bewoonde huipers tot aan den dijk, en verder langs den griend de koffie polder, buitenwei door liep tot aan de rokerij, achter het bureau van gemeente werken, maar bewaarbaar was, tot waar nu het bijhantoo van de rabo bank gevestigd is.

Dette ~~leste~~ ijzere boten zijn bijna allemaal gemaakt op het werfje van gebroeders van der Hof in den bouw ~~aan~~ bij den ouden dijk, wat nog steeds bestaat als het onder een andere naam. Het moet in die tijd, wel een grote bedrijvigheid geweest zijn of dat werfje, daar er vooral in die tijd, spoedig zoodanig veel in vartig ijzere drijverschuiten verschenen die telkinder door 95% daar gemaakt zijn.

Daar deze boten zo gemaakt werden, dat ze gemakkelijk afgetuigd konden worden tot de hale bootoverbleef, waren ze ook weer gauw opgetuigd. De huik was misschien het grootste werk, daar deze bevestiging waterdicht moest zijn, voor het buiswater en de regen daar onder die huik de slaapplaats en woning op het water was, zo dat ~~zijn~~ bed zeker niet nat mocht worden. Daarom werd iedere huik zorgvuldig opgemeten en gemaakt door.

Lauw van Elzelingen huik en zeilmaker te Werkendam. Over de gehele voorsteven van de roeihlossen was door de werf een houten platting gemonteerd: vier cm breed en $3\frac{1}{2}$ cm dik.
Is speciaal voor het bevestigen van de huik.

Op deze platting die van hard hout gemaakt was werd de huik gelegd, alsoerst de huik plank met een reep leer of rubber, daar die moet kunnen schuiven, voor het ophangen en strijken van de huik, aan de voorsteven bevestigd was.
De huik werd met de voorsteven precies gelijk gehouden, over het eerste deel een lauw van $4\frac{1}{2}$ cm dik en aan weerszijden twintig cm lang gedaan en zo werd het met spijkers aan de platting vast geslagen. Het verdere gedeelte tot aan de slissen van de huik, die overboord hingen, werd een laad grondhout van $15\frac{1}{2}$ cm door de midden gekloofd, zodat men er twee had en aan weerszijde op de huik met

spijkers aan de platting vastgeslagen.
 In het midden van de docht die van ijzer was,
 aan de kant van de voorsteven, was de mastkoker
 geprojecteerd, waarin men de mast met een
 ijzeren klink vast kon zetten. Voorin zowel langs
 bakboord als stuurboord waren stijlen
 aangebracht, waar op de planken en daar op
 het bed werd gelegen. Zo ongeveer vijftig c.c.
~~voor de docht~~
 lagen er twee als laatsle op elkaar.

Als men ging slapen werd er een op zijn kant
 gezet, zodat men de indruk kreeg dat het een
 ouderwets bedstee was. Als men uitgeslapen
 was werd het bed wat omhoog gedraaid, de plank
 platgelegd, zo dat het een zitbank werd.
 Gelijk met de mastkoker pas te een schotje
 met twee deurtjes en een middelpuntplank aan
 bakboord de breedte en de hoogte van de docht
 dat dienst deed voor keukentafel.

Aan stuurboord was het open onder de docht en
 was de plaats voor de lantaarns. Daarvoor
 stond de kachelpak² met daarin de kachel.
 Op de ijzeren docht lag een houten plank
 en deed in zijn geheel dienst als tafel.
 In dit was dan het woonvertrek, de keuken
 en de slaapkamer van een hardinse veldse
 visserman, als hij een week van huis
 ging vissen.

Het breien en het opstaaien van.
zalm netten.

Dit werk werd door de visser zelf verricht.
Zalm netten werden gebreid van hennep garen
daar speciale eisen aan werd gesteld.
Het moet sterk zijn, ook weer niet te (groot) dik.
moest goed tegen water kunnen, daarnaar natuurlijk
niet rekkend. Dit garen werd bijna altijd
geleverd, door de hier in hardinxveelde
touwslagerij van J. Bosman. De naam
lijnbaan is nog steeds bekent en moet men
toecken zo wat op de heft van de sluis en het
werfje van van hil. Ook de repen waar tussen.
men het net opstaide werd door den heer Bosman
geleverd.

Het breien van zalm netten was moestal werk.
dat in de wintermaanden, isavonds als zij uit de
grind kwamen, of overdag als zij der uitgeregent
waren, of door het hoge water niet in de grond of
het riet gors konden werken, werd die tijd steeds
aan het breien van netten, daar er in de zomer
als zij viste er geen tijd voor hadden. En daar
men steeds oude netten liet vervallen omdat zij niet
sterk genoeg meer waren, was men toch verplicht
steeds voor aanvulling te zorgen.

Het somernet garen waarvan men somernetten
maakte, had men het beste vergelijken met

vliegertouw, wat de dikte aangaat. Het garen voor winternetten was iets dikker. Het werd verkocht per steng, Het werd dan op een spoel gedraan. Voor het breien van netten had men een spoelen een schiel nodig. Een schiel was een glad plankje ± hertien cm. breed, de grote van de mazen, een halve cm. dik ± twaalf cm. lang, de scherpe kanten afgerond. Het net werd eerst op gezet in de diepte ten als men de diepte had werd het naar de lengte de gehele diepte meegezogen. De schiel werd in een gebreide maas gestoken en op de schiel werd de andere maas weer gemaakt, door de spoelen garen onder de schiel heen, de andere op te pikkhen dan kwamen er twee draden boven aan de schiel te zitten en werd er een halve steek op gelegd. die op die twee draden vast moest liggen anders werd het een reiger, en aan zo'n net zou men niets hebben. Dit werd dan den boezem, dater voor zorgde dat de kalm een maas over zijn kop hreeg en niet meer verder kon.

Aan weerskanten van deze boezem, kwam een net te hangen met veel grotere mazen wat men leren noemde. Deze werden op. derzelfde manier gebreid, maar met een grotere schiel zodat de mazen groter werden. Als de boezems en leren gebreid waren, werden de netten opgestaan. Dan werd de boezem en de leren aan de houtreep en de loodreep bevestigd, wat men staaien noemde

Dit gebeurde buiten met droog weer, daar men hiervoor nogal wat ruimte nodig had. daar de houtreep en de loodreep moet gelijk moeten hangen. De repen, zonder uitspraak werden zorgvuldig uitgelopen, zoals ze dat noemde. Men liep dan met een eind, een meter of tien verder om een ronde paal, tot het andere eind om de paal was, en zo werden de hinken uit de reep gedraaid. Men herhaalde dit een keer of drie, daardat zorgvuldig moest gebeuren, daar als het net opgestaan was de hinken er niet meer er uit te halen waren, zodat het net onklaar kwam te zitten. Aan de houtreep werden eerst de tollen gereggen, tollen waren houtblokjes ± 7 cm lang, 5 cm breed, 3 cm dik, in het midden een gat waar de reep door kon, dit werd er ingebrand voor het splijten, en van een soort hout dat weinig water opnam. Het lood werd er later aan de loodreep geslagen³ als het net geheel klaar was En zo werd dan den boeken met aan weerskanten de leren aan de repen gestaaid, zo dat het een grond net was, wat drijfnet werd genoemd. In de negentiende eeuw werden ook vlotten netten gemaakt voor de kalmvangst. Dan werd alleen den boeken maar aan de houtreep en de loodreep bevestigd. De houtreep met de tollen bleef hetzelfde maar aan de loodreep ging om de ± drie meter een plaat lood aan, om het net te laten zakken.

8

maar de tollen bleven op het water drijven
Voor de negentiende eeuw werden de finten en
elft net boezems ook met de hand gebreid, daar
het een groot werk was.

Maar in de negentiende eeuw kon men al gauw
fintnet boezemras van de fabriek kopen die
machinaal gebreid werden. Voor de elft was dit
niet meer nodig, daar de elft zich niet meer op onze
rivieren lieten zien. De finten en fintenetten werden
op dezelfde manier opgestabid. De leren werden
van hatoen gebreid tot te worden met hatoen
opgestoaid, zo dat fintenetten en elft netten
ook grondnetten waren.

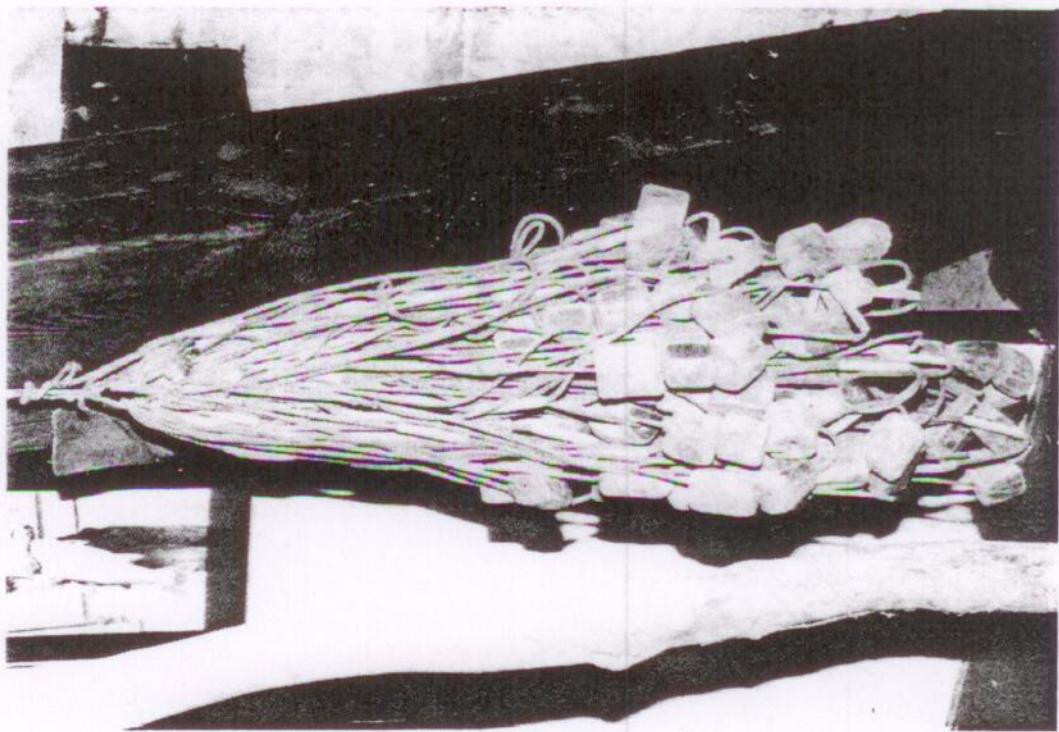

foto 6.
de loodreep en
de houtreep.

9

Het vissen op zalm met drijfnetten.

Het vissen met drijfnetten, waarvan de loodreep over de bodem sleepte. Ze werden ook webgrondnetten genoemd. Men kon met die netten alleen maar vissen op plaatsen, waar de bodem van de rivier glad was. Die plaatsen werd een dreef genoemd. Voor dat het zalmseizoen, hetzij in de winter of in de zomer, werden deze dreven, wat men vaste dreven noemde glad gemaakt. In boven Hardinxveld was een vissery vereniging te samenwerking. Enige bekende namen uit dat bestuur waren Rokke van den Bout, een zoon die hem opvolgde Huif van den Bout en opvolger van hem Ro van den Bout. Jan Klopf. Hendrik Klopf. Arie Vogel. Bareld de Boon, en bij de laatste moest men een bewijs halen, om te mogen vissen, op Hardinxvelds vistwater, dat door deze vereniging geplacht werd.

Het akte voor rijksbijdrage was zonder dit bewijs niet geldig. Dit bestuur stelde ook mensensaaft, om haften te vissen. Haften waren obstakels, zoals verroeste scheepsdraden die door de schippers overboord gegooied werden oude bomen die blootgestoomd waren zelfs roeiboten, die men vroeger achter de zeilschepen, motoren en rijndaken had hangen

voor hun veiligheid in tijden van nood, deze boten werden nogal eens overspeeld, door dat er bij een weer te veel water in terecht kwamen zonken. Hafzen vissen werd met twee boten, met in iedere boot twee menschen verricht. In de ene boot lag een zware staaldraad, die men dwars in de rivier uitroeide, en de lengte had van drie grond netten. Met drie netten werd er altijd aan de grond gewist, die een lengte hadden waar niet heel noorden diep) de beneden merwede over kon scheren. Het noorden diep was in de vissertaal altijd de naam die gebruikt werd voor de beneden merwede. Met de andere boot bleef men net op stroom. Hafzen vissen deed met altijd melde eb. met stromend water. Het was een gevaarlijk baantje, daar het altijd op den dag tussen de vaart gebeurde, zodat iedere boot een rode vlag op had. Als den draad ergens aan vast raakte kwamen de boten vanzelf door de stroom bij elkaar, en zo trachtte men samen het opstakel te verwijderen. Voor alle dreven had men een naam. Het hardinse velds viswater, begrensd op de boven merwede, vanaf drie honderd meter ten westen van de brug over de rivier tot de buurt het noordelijk deel. Het zuidelijk deel tot de aanlegsteiger van het veerpontje. was water van Woudrichem. Op de nieuwe merwede in zijn geheel tot aan Tiengemeente. en op de beneden merwede in zijn geheel

Agt + 200 Meter boven de sliedrechtse brug
had men bewijs om met drijfnetten te vissen
Op den A met van of Drimmelen.

Het vissen op zalm werd uitgeoefend op de
nieuwe merwede tot de Noordijk spoorbrug.
en in 't noordendiep zo als boven beschreven.
Zoals eerder vermeld had iedere dreef een
naam. Vanaf de kant van Gorcum tot achter
de oude dijk was de plaat. Vanaf de krommen
dam boven de buurtsloot aan de werf de Holland
was de put. vanaf de Holland tot aan de huis
was de kruiskobb. bij de sliedrechtse kaai
was de midden en by de oude uitbreiding van
Sliedrecht het karkerek.

en op de nieuwe merwede vanaf de kop van 't front
de kop van de oude wiel zoals op de kaart vermeld
wordt was het licht. bij de nieuwe haven van
werkendam, aan 't zuiden was de haven.

bij de hieuwelswaard aan 't noorden noemde
men de hoekjes. Vanaf het gal van zoete melk
tot aan de kop van 't land was de noorden klauw
en de zuiden klauw. Daar waren twee grote
zalm visserijen gevestigd en daar moesten
de drijfwanters twee honderd meter
zowel ten Oosten als ten Westen van daan
blijven. maar daarover later.

Ten westen van de kop van 't land had men
het kopse rek. en dan was men bij de kop
ook wel de hoek van de vereniging, zo dat die

dreef daar van daar ook de vereniging hele.
en dan kreeg met aan't zuiden het Franse gat.
en daar had men de middeldreef. en daar van daar
tot de punt van de jacomien was de grot.
Aan 't noorden van de punt tot aan de moerdijk
spoorbrug de noordendreef.
En dan weer terug naar de werkelijkheid van
het vissen, en dan wel het vissen met grond
netten naar zomerzalm. Zo als beschreven had
men een vissery vereniging, die organiseerde
dat alle vissers gelijk aan hun trekken kwamen
door het aantal vissers te verdelen over het
aantal dreeven daar gevist kon worden, en dat
noemde men een ploeg. Over het algemeen was
men met vijf boten in een ploeg. Die iedere avond
een dreef op schoof. Hoewel heren men in een
ploeg aan de beurt kwam. varieerde hoe of het
tij. Levensvloed was, daar men aan de grond
alleen met eb, als het stroomde vissen kon en het
donker genoeg moest wezen, daar men bij
daglicht geen zalm kon vangen, daar de zalm
goede ogen hadden en zij de netten zagen.
Ten half uur voor zonsondergang vergaarde
dan de ploeg, die op dien dreef moest, op de
plaats waar geschoren moest worden.
scheren of geschoren. Betekent het uitwerpen
van de ketten. En visser zorgde voor de punnen
waarmee geloot werd. Pinnen waren rondhoutje
waarin keefjes gekerfd werden een twee drie vier v.

Als de zon goed onder was, werden geloot.

Degene die de penne gemaakt had, stak een onwillig nummer in zijn dichte hand om hoog, een visser uit een andere boot te kie voor wie die was en zo kwam een twee drie vier vijf tot stand. Degene die nommer een geloot had maakte de boot visselaar.

De man voorin, de man van de riemen, lag de huik plat, als de huik opstond, streek de mast, deed de riemen en bomen naer voren, stak de stormlantaarns aan, die onder de docht voorin bleven staan, als het donker was ging er een achter de been, zo dat er de man die op de dochter niet in zat te kijken waardoor hij verblinde. De man achterin, de man van de netten stak de lantaarn aan op de ton,

Op het eind van de netten zat een klein tonnetje waaronder een paar segels gebonden zijn met dun ijzerdraad. Boven was meestal een vierkant laken, of een stormlantaarn gebonden.

In de midden zat een oog waarin de lijn van de netten vast gebonden zat. Aan de kant van de netten werden de losse dollen er uit gehaald⁴ en op de vaste plaats aan de andere kant tegen de huid achter het roer gezet,⁵ aan de andere kant zaten er ook twee maar die zaten vast. Deze werden gebruikt om de kwaarden en de school van het zeil vast te zetten. Het touw van het zwaard aan de net zij werden nu onder het oog, dat aan de achtersteven zat om het roer in te hangen, en kruislings op het achterhuisje vanzelf vastgeklommen.

Den dreg opgehaald, en de man van de riemen
roeide met de kop op stroom goed buiten de krib.
De ton werd overboord gedaal, een lange lijn opgevierd
zo dat de netten de grond konden bereiken, en
dan begon men (met hefsscheren) het uitwerpen
van de netten. ten half net recht op stroom.
Dat werd gedaan om zo dicht mogelijk langs de
dammen te blijven drijven. Dan dwars de rivier in
zo dat als men uitgeschoren was de ton dwars van
de boot kwam te liggen. Als men uitgeschoren was
en het was stib weer behoefde men weinig te doen
als men in den dreef lag. Afs er wind was moest men
de boot buiten de netten houden. Dat kon men
zien aan de lijn die aan de netten zat. Dese zal
vast met een strik aan een oog, vlak bij de man
die op de riemen zat, aan de huid van de boot
gelast was. Dit was voor de veiligheid, als men
op het punt stond overvaren te worden door
een motor of iets dergelijks, de lijn zo maar los
te trekken had en weg kon varen. De man
van de netten had altijd, voor een geval in nood
altijd een scherp mes in zijn meszak van zijn
broek. Als men met de boot aan de netten lag
dan is het net of hij voor een anker ligt.

Ten visserboot behoeft geen open lig† te varen
maar ze moesten natuurlijk wel hun licht laten
zien. Als heldruk was niet de vaart standen
te geregeld met de lantaarn in hun handen
Bij harde wind moest de man van de netten

ook op de docht, om de boot buiten de netten te houden. Ging het stormen moest de lijn van de netten achter de pin, die aan beide kanten van de voorsteven zat. Dan gingen de netten de boot trekken, wat de kans voor vangen verminderde, daar er dan een half net recht in de rivier kwam te staan.

Tegen dat men op den haal was, (op het punt dat men de netten scheep ging halen) hiervoor had men een vast punt aan de wal dat men aanhoude, blaasde men op een scheeps hoorn of seinde ze met een lantaarn. Dan was nummer twee aan de beurt om te scheren. Een dreef duurde, met een gewone waterstand zoongegeveer een half uur. Tot dat de andere weer kon scheren. Als men de gehele eb in het donker kon vissen, dan kon een ieder drie dreeven doen, daar het water hier acht uur ebt en vier uur vloei. Zo begon dan nummer één, vol van avontuur zijn netten in de boot te halen. Het zwaard aan de netzy werd van de achterstevens los gemaakt, en naar voren geduwd zo dat het stijl onder de boot stond. Het andere zwaard werd zo hoog mogelijk opgetrokken. Dat deed men, als er een zalm in de netten zat, dat hij niet met de netten aan het zwaard vast kon lopen, daar men dan de kans heb, dat de zalm de maas kapot zwemt en hij vertrokken is. Als er een zalm in de netten zat kon een visser dat al vooruit zien aan de netten.

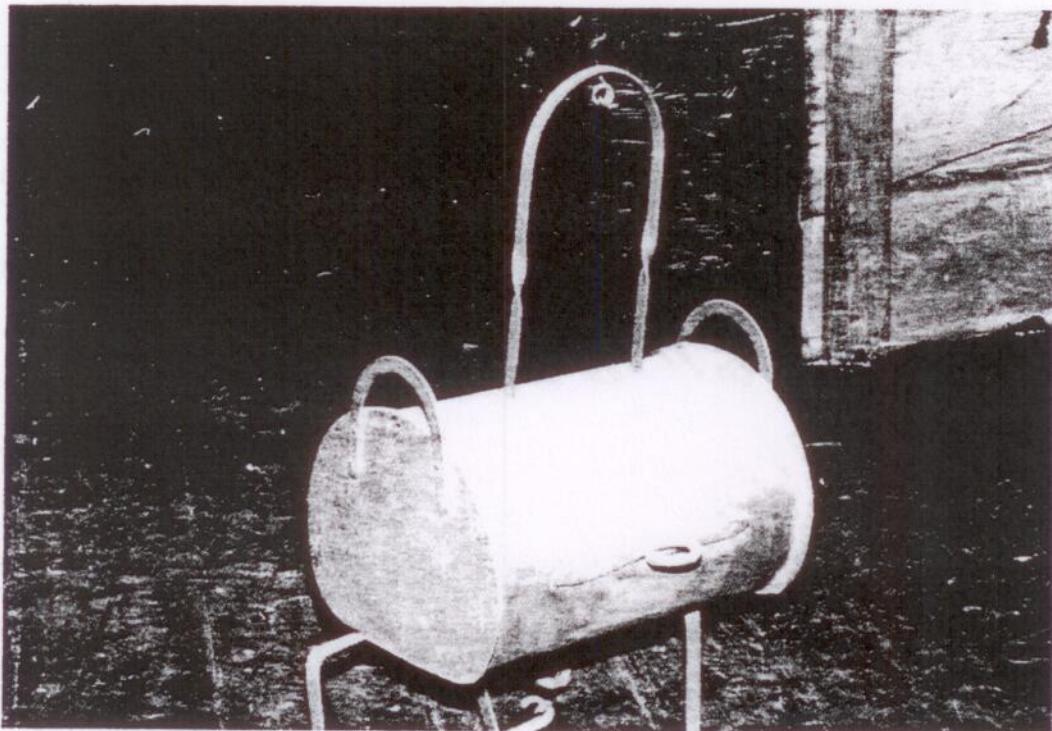

foto 7. nettentonnetje.

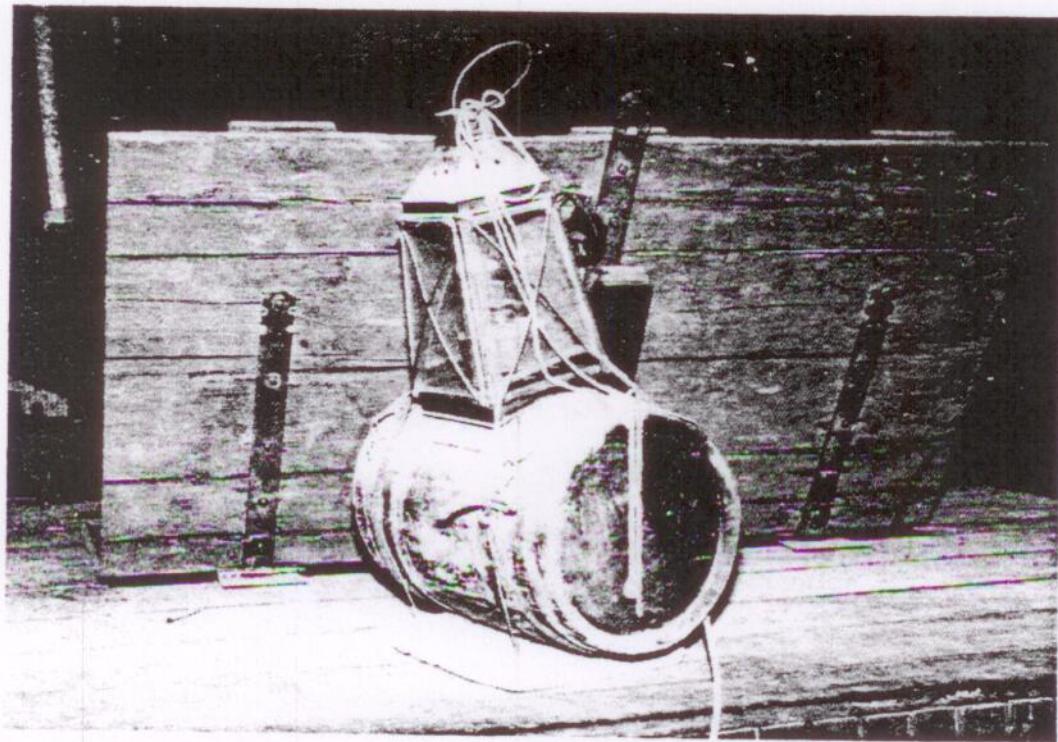

foto 8. oud nettentonnetje met verzwaring en lantaarn.

Als een visser zijn netten in de boot haalde,
 dan was het net dubbelt, zodat de houtree, en naast
 de loodreep zaten waaraan hij trok. Overboord
 hing de loodreep wat lager. Als de repen overboord
 vast liegen elkaar kwamen te zitten water wat.
 De boot aan de netten waarschuwde nog eens
 extra de man op de docht met de woorden
 de reef die rijst, dan moester uitgeheken worden
 dat de boot aan de netten bleef. Als de zalm met de
 kop voor kwam werd zijn kop net boven water
 getrokken. En zalm trekt men zo maar niet
 scheep als een blich of een voorn. En zalm word
 gevangen. Als men hem dan net met de kop
 boven water had, werden arm dicht achter
 de kieuwen onder de zalm ^{ende netten} door gedaan
 en drukte hem zo tegen het bovenlijf aan
 en de zalm was gevangen, daar hij zelf dan
 nog mee hielp. Glad mer hem te ver naar
 achteren, dan had je kans, als hij maar
 een maas had, watje voor uit niet kon zien
 dat hij boven je hoofd uit vloog de maas kapot
 ging en de zalm foetsie was. Als hij met de
 staart voor kwam was het linker.

En somer zalm nooit met blote handen aan
 zijn ^{staart} vatten, daar als hij een klap met zijn
 staart doetje met lege handen staat. Stand.
 Als an zalm met de staart voor kwam ^{kwam} men
 altijd proberen hem overboord te draaien

16A

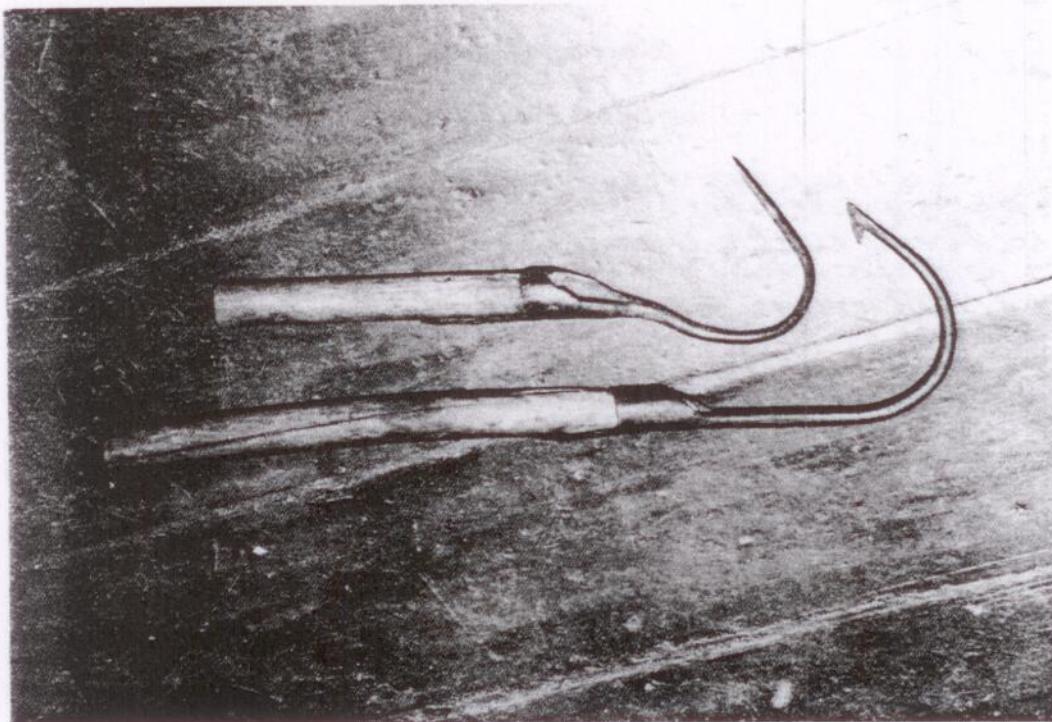

foto 9. als een zalm dreigde te ontsnappen, werd hij meteen aan de haak geslagen.

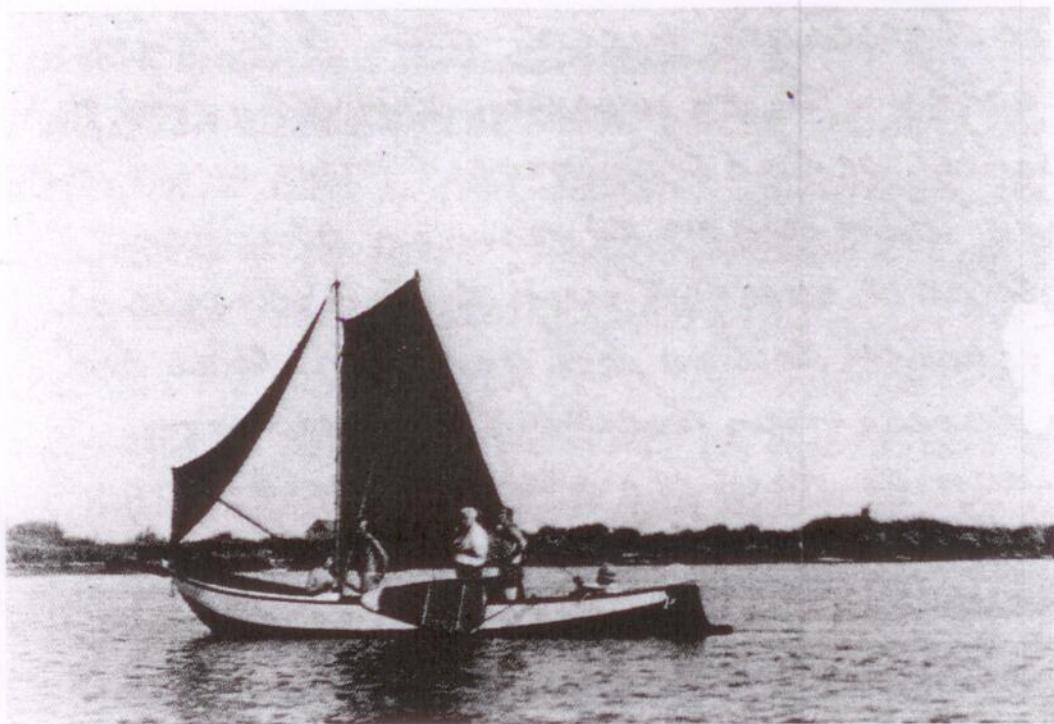

foto 10. HD 5 op de Noorderklip; 1973.

Als hij van boort liep, de netten vieren tot dat
 er iets strak kwam. Als de zalm weer stil was
 maar weer probeerden hem met de kop voor te
 krijgen liep hij weer van boort, maar weer op
 nieuw tot dat men hem met de kop voor kreeg
 en dan was het in een paar tellen gebeurd.
 Lag hij op de buiteling in de boot, dan was hij
 gevangen. Dan werd de maas of de mazen
 kapot gesneden, en meestal de zalm met een
 zalmstaafje een kort stukje rond hout
 kapot geslagen, daar men in de zomer slecht
 een zalm in 't leven kon houden, in de heren
 als hij in de heren gedaan werd, en hij ging
 in 't water dood, dan werd hij uit.
 Als hij dood geslagen werd, dan bleef hij
 heel mooier. En zo werden dan de overige
 netten scheep gehaald en moest men weer naar
 de plaats, dan waar zij komen drijven
 waren. Was er westen wind dan werd de
 mast opgereden zeilen en sok gehesen. Was het
 stil dan moest men roeien tegen stroom.
 Het rogenaamde kribje varen, zo lang mogelijk
 tussen de krib roeien of met de boomduiven
 en dan om de kop van de krib zien te komen.
 Zo kwam je dan nummer twee tegen die in den
 dree lag. Als men zalm had werd er een
 sloot of alsooit twee had wat ook voor kwam
 twee sloten op den hoorn gedaan, als men
 geen hoorn had werd het met de lantaarn gesearnd.

Als men weer op de plaats aan kwam werd het daar ook bekend gemaakt, meestal was nummer drie al weer aan tscheren. Zo had men dan een klein uurtje de tijd om een blikje koffie te zetten en te eten. Koffie zetten daar zorgde de man die op de dochtrat voor. Dan werd het kacheltje goed gezet, hachelhout gehakt en de hachel werd aangemaakt en het water in een keteltje opgezet. Als het water kookte werd er in de kachel de ketel koffie gedaan, en de koffie was gezet. En zo werd de maaltijd genuttigd, als het mooi weer was in de open lucht, en anders onder de huik.

Ook waren er onder de vissers, die een goede stem hadden, en mooi konden zingen

Het was een lust voor de oren, om de vissers die in de put in den dreef loeden ~~tuigen~~, bij mooi stil zomerweer een ruudelyk windje, met de maan in de lucht, vanaf dat brede water, meestal hun geestelijke liederen de horen zingen. Ja zelfs de mensen die langs de rivier woonde en met open ramen van de warmte niet konden slapen, lagen op bed te genieten, van deze liederen in de nacht. De emancipatie van de vrouw, was in de tweede helft van achttien honderd, in den bout al van kracht. Daar woonde een vrouw, die werd aangeduid als Trui van Joosten, in een rieten heet die gebouwd was om een boom. Hij was volledige visser hanteerde de netten, was in een broek gekleed

en rookte een pyjp net als andere vissers, bracht zij als ze zalm gevangen had, 's morgens zelf met een kruiwagen, de zalm aan de markt op de buurt. Onderdag besteede ze haar tyd ook nog aan haar gebeten die ze bezat, om er gras voor te snijden met een wiehaak. Toen ze hiermee druk bezig was kreeg ze ruzie met de lange Leen. Op het hevigste van de strijd hakte ze Leen prompt de kop af met de wiehaak zodat hy den dode opgeschreven was. Trui ging zelf met behoechte kleren naar het gemeente huis op de buurt, om ~~leene~~ de burgemeester van haar belevenis te doen verwochigen. Trui werd later door de ~~biss~~ rechter vrijgesproken wegens aanranding.

Als men de netten gedroogd had werd ieder net apart op zijn arm op geschopt en lijmerdoort gehaald en vast gehnoopt, zo dat ieder net een bos werd, en zo werden de grondnetten als men begon met vissen gezonken. Dit werd gedaan vooral als men nieuwe grondnetten had, of te veel of te weinig lood aan de netten zat tegenover het hout, en vooral of het bij alle drie de netten gelijk was. Daar had men een drift voor, dat waren vlot in die getest wateren, zodat de ene met een pond onderging een ander met een half pond en zo had men er meer van een soort. Toewerd de boot naar een dijkse plaats gebracht waar geen stroming was, een net op den bos over boord gegooied. Twee vlossen van een pond, of een van een pond en een van een half pond op den bos gedaan. Als dan den bos netten met twee pond of anderhalf pond ^{net} ging zinken, wist men dat alle netten gelijk en of dat men met twee of anderhalf pond viste. Als het net te lig ging werden er meer lood aangedaan, ging het te vlug zinken werd er af gedaan. En zo werden de netten alle drie gelijk van gewicht gemaakt.

In de laatste jaren van de achttiende eeuw scheinen de vissers er pas achter gekomen te zijn, dat men op de vloten, dat is als men met de netten gelijk met de bovenkant van het water vist ook zalm kon vangen, daar de beste kansen dan wel waren als het water vloedt, en dan wel met het heren van het lijf van eb naar vloed en van vloed naar eb.. zodat men dan een moment heeft dat het stil water is. Vissers die in achttien honderd zeerstig geboren waren spraken er altijd over dat de vissers vroeger er niet verlegen hadden. Daar bedoelde ze niet mee, dat ze ~~hun~~ waren, maar als de eb afgelopen was, zodat er geen stroom meer ging, ~~ze~~ voor de wal bleven liggen, daar ze er geen begrip van hadden, dat ze op de vloten, ook de zalm konden vangen.

Als de vloed in de nacht viel gingen de vissers hun geluk op de vloten ^{be}frobben. Hier ging men voort naar de Nieuwe Merwede, als ze een grond dreef aan het noorden hadden, daar er op de nieuwe merwede haast geen vaart was, daar op de vloten voor ieder schip de netten op gehaald moesten worden, daar ze anders kapot gevallen werden. Als men aan de grond viste dan kon de vaart over de netten heen. Als op de grond dreven op de nieuwe merwede door de vloed zo weinig stroom ging dat men aan de grond niet meer weg dreef, dan mochten alle vissers op dien dreep op de vloten vissen.

To kwamen veel vissers die op een gronddreef in het noorden ~~of een gronddreef~~ moesten naar de nieuwe merwede om daar zijn geluk te beproeven op de vloten, daar men dan toch altijd met zijn netten drie en half uur niet in het water kon liggen en verschieren dan niet op de gronddreeven.

Anderen gokte weer anders en bleven op de gronddreef waar zij hadden of konden zij maar 2 dreeven doen. zo was het hele vissen maar een gokspel.

Op de vloten vissen werd er niet geloot, en als de stroom door de vleed zover gemindert was dat men met grondnetten niet meer weg dreef mocht ie drieën scheren waar hij wilde. Een ieder zorgde dat men zoo in twee à drie kribben uit elkaar kwam te liggen. Terst gingen de grondnetten over boord. Daar worden de vloten vierkante kurken, met aan een kant een sleuf, die strak om de houtreep past, werd om ± drie meter om de houtreep geschoven zodat de netten gelijk met het boven kant water dreven. Dan twee à drie vloten netten, de netten zonder leren en haast zonder lood, zodat zij van zelf bleven drijven.

Veel vissers gingen te westen van de kop daar men dan voor zee opwiste daar men dan de zegen visserijen voorbij was. In vroegere jaren lagen als de stroom minder de ook die voor de wal, daar ze niet vissen konden maar ook daar kwam de vooruitgang zodat

ze met de vloed, zowel de vissery aan het noorden als aan het zuiden. de regen in de rivier werd gedaan zodat ze de gehele rivier blokkeerde, zodat er geen kalm meer door kon. men kon ze dan niet vangen, maar men noemde dat kerren, daar een regen vanaf de grond tot gelijk de oppervlakte van het water reikte. Ook toen waren er vissers die wel durfde en brutaal waren. Daar men twee honderd meter van het begin en het eind dat de regen nodig had als hij viste, moest blijven staan de regen op de dijken daarvan uitgezet om te kerren. Men had vissers die dan met donkere maan en ~~een~~ wat ruw weer, precies als het op hoog water stil water was, zodat men niet meer in de regen kon drijven, vlak voor de regen heen, dat wilde nog alleens veel lukken dat men dan kalm had, maar was de waterpolitie in de buurt dan had men weleen bon.

Zo gingen al meer vissers, als men aan het noorden niet aan de grond konden vissen, wegens de vloed vanaf de kop van het land naar de punt van de Jacobsmolen zelf tot de Hoerlijkh Brug om op de sloten te vissen. Ook de grondadrever boven de vissery tot aan Werkendam was eindelijk verleden tijd. daar de regen keerde en op vangde. En zo moest men dan als de vloed in de nacht viel een eind van huis. Als men niets vond bleven ze dan een week van huis maar als men kalm had, moest men naar de

als hij in den dreef lag met zijn maat kon hij zijn streken niet lachen. Als het pik donker was kleedde hij zich spier naakend uit, zwom middoor in de rivier naar een ander zijn netten, en ging met zijn benen en voeten dezelfde geluiden leggen maken of een zalm boven sloeg, om daarna weer austig naar zijn eigen boot terug te zwemmen. De visser waar hij hef gelapt had begon snel te halen maar ekkie natuurlijk niets te vangen, ende vermeende zalm dat al weer aangekleed en wel met zijn broer om zijn streken te lachen. De Zaterdag was voor de vissers een drukke dag. Dan moesten de netten gedroogd worden. Dat bewerde op heinstokken, flinke ware stokken die swinters in de gronden er voor gehakt werden, die werden vanaf de buurt tot door bij den ouderen dijk lopen langs de ka zo om de drie meter in de grond gestoken en bleven staan. dat gedeelte dijk had dan ook wel eens de naam van heinstokken dijk. Ook aan 't bos van af achter aan de rokerij tot wat waar nu de haven is kon men verschillende heinstokken zien staan. Daar had men een put waar in 't weekend altijd zeven à ^{acht} drijverschuiten in lagen. Dan werden de netten die altijd schoon achter in de boot lagen van elkaar gehaald en op een kruiwagen geladen Hier by nog vermeld dat iedere visser op hij aan de grond gevist had op de vloten, elke morgen zijn netten schoon op waste, zodat zij achter in de

boot kwamen te liggen. Als het stroomde ging op stroom den dreg over boort, als men afgevist was. De ene gooide de netten over boord, en met een lange locht achter de boot werden ze door den ander weerscheep getrokken en op één hoop achter in de boot gelegd. Dit werd gedaan om de aanslagen het vuil uit de netten te spoelen voor het verrottingsproces. Als men een eind moest komen zullen gebuinde ditzelfde onder het zeilen. Zo werden dan de schone netten op de stokken gehangen, houten loodreep, (dus het net dubbel) ~~met een slag~~ om de stokken gedaan en zo hangen dan de netten te drogen. Om de veertien dagen of drie weken werden ze dan getaand also ze droog waren. Dat werd ook gedaan om het rotten te legen te gaan. Voor het koken had men een haanketel nodig waarvoor men berecht kon bij van den Bout en bij van den Heuvel die zelf vis verkochten hadden en in den bout waren er ook nog een paar te vinden, daar kon men berecht voor een particuliere visser. Je moest er natuurlijk een kleurigheid voor betalen dat je de ketel in gebruik had. En aan het koken was een ijzeren pot waar ^{je} zoongeweer vier à vijfemmers water in kon doen, daarom waren stenen gemetseld waar de pot in op kon geraden onder kooktje stoken met hout zodat de flam rondom de pot kon. Er stond een schoorsteen op van ± vier meter hoog. Aan wer per pond gekocht, wat men *kesjocl* noemde. Dit was een brokkelijk hard

25A

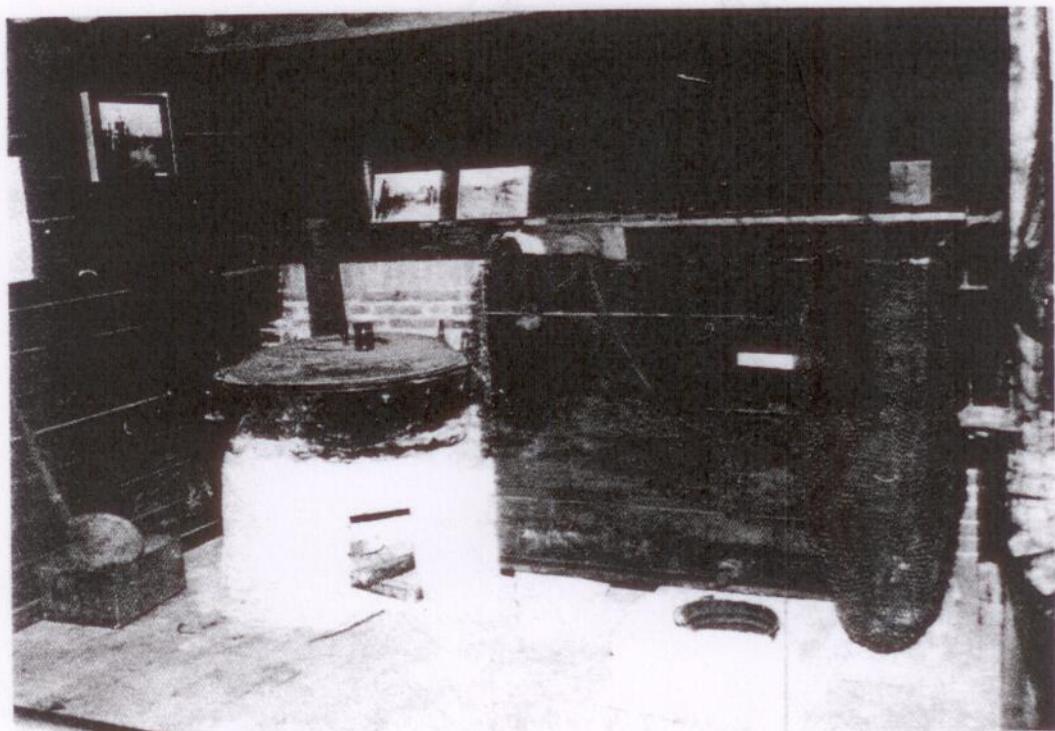

foto 11. links de taanketel om de taan te koken en rechts de houten bak waarin de netten met de taan overgoten werden.

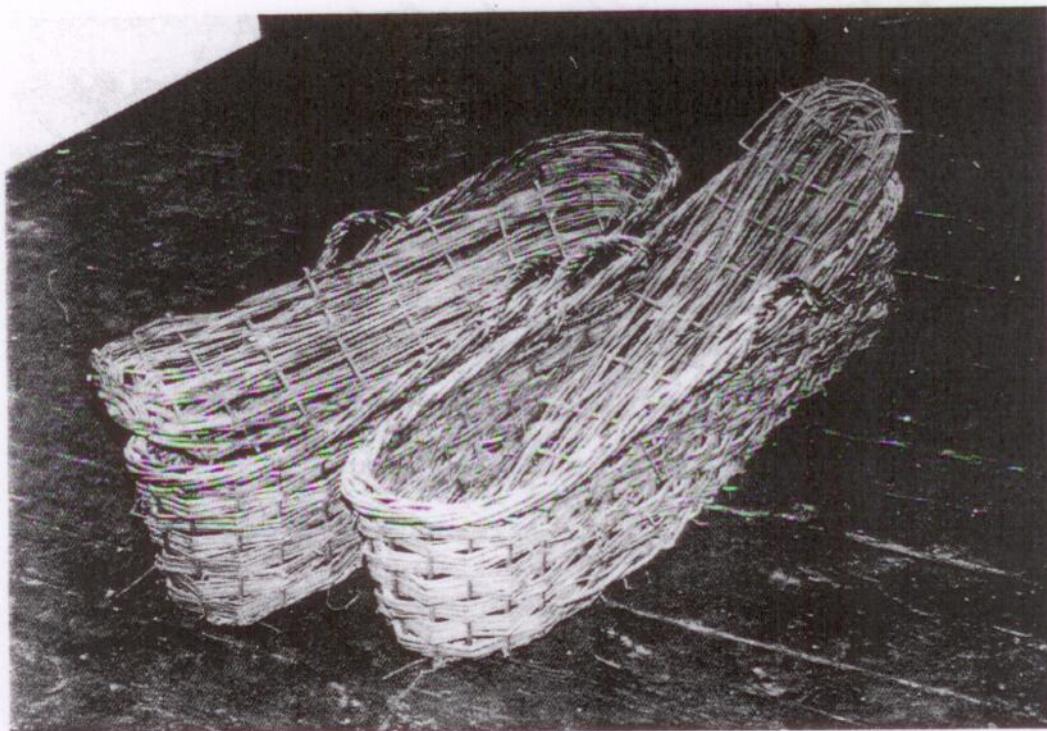

foto 12. mandjes voor het vervoer van zalmten.

soort hars. Eerst werd het water in de ketel gedaan
 dan twee à drie pond kesjoel in een fijn netje in
 de ketel gehangen, en was gekookt dat de kesjoel
 gesmolten was. Vlak bij de ketel in een schuur
 was een stenen bak met apart een oostgat of sleuf.
 In den bak lagen houten vlonder waarop
 de netten verspreid werden. Als de kesjoel
 gesmolten was in de ketel, werd de kookende
 taan ~~met~~ een emmer uit de ketel geschept en over
 de netten gegooaid. Als de ketel leeg was werd
 de taan die weer in het oostgat terecht kwam
 meteen oostjeen houte scheepj weer over de
 netten gespreid tot dat de taan koud was
 vervolgens bleven de netten zo een paar uur
 liggen, om het in de netten te laten broeien.
 Dan werden ze weer op een kruivagen gehaald
 en vervolgens weer aan de stokken of gehangen
 en de netten waren getaand. Als de netten
 droog waren werden ze per net afgeschoten
 en A1de Maandag op geborgen. Als men
 zondag's avonds weer wilden gaan vissen
 werden ze zaterdag al weer bij gehaald, klaar
 gemaakt zo dat zij visskaar lagen. Van
 zaterdag avond zes uur tot zondag avond zes
 uur was je akte en ook je bewijs niet geldig.
 Dat gold ook voor de tegen visserrijen. Dit was
 voor de doorstroming naar Duitsland
 om de voortplanting in stand te houden
 daardie kalm in Duitsland en zelfs in

Zwitserland huij ging en schieten

De zaterdagavond was voor de vissers de praatavond. Mroeg in den avond waren vooral de ouderen dan op slap om der eigen bij Baardwijk te laten scheren. Baardwijk woonde in een dijkwooning op de buurd, waar nu de garage is van Maarten den Breeën. Zijn kapsalon was in het onderhuis, het leek wel meer op een schuur.

En daar kon men geschorzen worden voor vijf cent en ook haar knippen vijf cent. En een halsprijs. Daar kwamen de longen al los over de visserij. En van daar verhuisde metnaar het veer.

Met het veer bedoelde men op den hoek bij cafe de drie snoeken bij de stoep waarmee men na de rivierging. Daar kon men de vissers vinden die praatte over de vissers van vroeger. Daar kon men sterke verhalen horen en werden veel zalmrampen gevangen. Daar vissers over het algemeen dooral in die tijd verwoede pruimers waren, kon het pruimenseit wel eens hoog opvloeien. Zo kregen we op Hardinxeweld een nieuwe burgemeester, een rekkere mijnheer van Aken uit de omstreken van den Haag.

De burgemeester was daar zwijgend maar oplettend voorbij gelopen. Er werd door de vissers aangenomen dat hij zijn schoenen niet overgehaald had, toen hij hoorde dat de Burgemeester een politie verordening wilde instellen, dat die kringetjes spauwers daar niet

28

meer mogen vergaderen. Dit werd hem door de gemeenteraad ter sterkste ontråden, daar dit al een zeer oude traditie was

foto 13. 1910. met onder andere:
Piet v.d. Linden, Dirk Klop, Eeltje v.d. Linden v.d. Berg.

Het afslaan van zalm

Zo al eerder beschreven is moest iedere visser, een bewijs van de vissery vereniging de samen werking hebben, om op het Hardinse, veldse viswater te mogen vissen, dat hield in dat de gevangen zalm zelf of finken aan de Hardinse veldse vismarkt moest worden verkocht. In overtreding daarvan kon het bestuur van de vereniging het bewijs intrekken. Dit was natuurlijk nodig omdat er anders van het watergeld (het droon) zoals men dat noemde niets berecht zou komen, daar men voor het bewijs niets behoefde te betalen.

Het watergeld bedroeg zo'n tien procent. Zo werden dan alle gevangen zalm aan de vismarkt in toepassbaar afgeslagen.

Dit vismarkt heeft zich altijd afgespeeld rond het café 'de drie snoeken'. Deze plaats had ook zijn voordeel, daar voor de negentiende eeuwen in het begin van deze eeuw, alles per boot vervoerd moest worden. En daar boven Hardinsveld bestond uit een arme bewoning, en de vissers zelf nooit geenzalm gefroest hadden, moest de zalm weer door gesluurd worden, die aan de markt verkocht werden. En wat was nog makkelijker als deze plaats, daar achter café 'de drie snoeken' een aanlegsteiger gevestigd was.

van fab. Smith, vrachten personen vervoer
 van Gorinchem naar Rotterdam en omgekeerd
 te hadden de grote vishandelaars uit Gorinchem
 Dordrecht, Rotterdam, Kralingse veer hier
 in boven Hardinxeweld mensen die voor hen
 de zalm in kochten. Rokus, Huib, Roovander Bouw
 Sien Stasse, Gerrit Stasse, Dirk van den Heuvel.
 Van verschoten heel in Haast Pelt Feun van
 Zwieren liggen byde mensen die nu zestig
 jaar en ouder zijn nog diep in hun geheugen
 dit waren de mensen die het voor de visser
 moesten maken, vooral de prijs die zei besloten
 konden. Eerst werd iedere zalm gewogen. Dit
 geschiede in de oost aangrenzende ruimte van
 wat nu café van Zwieren zij garage is. Daar
 werd de weegschaal op gehangen, en uiterst
 aandacht besteed aan het etken, zo dat de naald
 van de schaal, goed in de midden kwam te staan
 Aan de ene kant was een plank voor de gewichten
 aan de andere kant een plank waar de zalm op
 kwam te liggen. Iedere zalm werd apart
 gewogen. Had men er meer als een werden
 die wel achter elkaar gewogen, zo dat ze buiten
 op de planken, die inmiddels op de schragen
 opgesteld stonden naast elkaar kwanden te
 liggen. De slager noteert bij het wegen
 op zijn boek de naam van de visser en geeft
 iedere zalm een opvolgend nr. op rij alsof

No 1	naam visser	gewicht per pond	prijs per pond.
No 2	"	" "	" "
No 3	"	" "	" "

Nu kom het gebeuren dat een zalm een ons of twee ons te kost kwam op het volle gewicht van een pond dan erd dat natuurlijk niet meegerekent maar de aij lager tekenende is wel aant in zijn boek, en bij het afslaan van de zalm werd er door hem bij gelegd, bij voorbeeld twaalf pond goede wicht dat scheidde wel eens op de prijs per pond.

En men h.nde afslager er ook niet aan doen, omdat de zalm nu eerst al werd afgeslagen op een gewicht van een vol pond. Vanaf de weegschaal werd de zalm rechtstreeks op de stellage gelegd, zoges beschreven schragen met daak of planken zodat mens lag niet kon breiden. Oude vissers vertelde wel eens, en dan bedoel ik de vissers die in het jaar 1890 al naar de zalm viste, dat de markt al eens volgelegen had, vanaf de deuren waar gewogen werd, tot voorbij café Rijkaart waar nu de manufacturenwinkel van Maarten den Breech is. Toen volgden die menschen moeten er in de goede vergstijd driehonderd zestig zalmten op één morgen op de buurt gelegen hebben. Vanaf den bout werden de zalmten op een handkar naar de markt aangevoerd. De zalmten werden allemoal gelijk met de rug

van de zalm naar ~~rechts~~ en de buik naar ~~links~~
als men aan de kant van de staart ging staan
en men keek naar de kop. Als de zalm gebeten
was door een zeehond, moest de world boven
geleggen worden, zodat hij zichtbaar was.
Als alle zalm er gewogen waren, dan luidde
de bel, een teken dat het afslaan van de zalm
ging beginnen, zodat alle kopers op der post
moesten wachten. Die bel hing boven de twee
deuren van de garage en had daar zijn vaste
plaats. Dan werd er geloot welke zalm
eerst aan de beurt was om afgeslagen te worden.
Bij het lotnummer te beginnen liepen de nummers
steeds hoger en bij het hoogste nummer naar
nummer één lot men als laatste voor het
lotnummer berecht kwam. Dit kon weleens
wat schelen in de prijs per pond of de zalm eerst
afgeslagen werd of laatst. De afslagers na negentien
honderd en twintig waren Koop van den Bout,
Dirk van den Heuvel, Ro van den Bout. En als
marktmeester fungerde Siem Stasse, die achter
het café de drie doeken op zijn kantoorje
van op Smith, waar hij de dienst was, de
kaartjes verkocht aan de passagiers die met
de boot mee moesten. Zo begon dan het afslaan
aan de koppen van de zalmen de afslager, aan de
staartende of marktmeester, die iedere zalm
bij de staart nam, omenom draaide, zodat de
kopers konden zien of de zalm niet beschadigd was.

Als de zalm gebeten was werd dat door de kopers goed bekeken, daar zo in zalm in ijs per pond. I veel minder deed. De marktmeester had altijd een scherp mes bij de hand. Voor iedere vaste koper werd door hem, het vaste merk wat bij die koper hoorde aan de zalm aangebracht. Dat merken bestond uit een stukje afsnijden van de rugvin, de staartvin, de buikvin, de blees van de staart, of een stukje van de kieuw. Zo kon men dan aan iedere zalm zien wie hem gekocht had. Aan de vismarkt waren altijd de vaste mensen, die behulpzaam waren de verkochte zalm in te pakken voor verdere verhandeling. Vooral met een krimper, dat was een zalm die laat in de morgen geslagen was, en die men in het leven had kunnen houden, zodat hij net voor marktijd dood geslagen was. De meeste salmen werden 's nacht dood geslagen daar men ze in de zomer toch niet in het leven kon houden. Dit kon een kenner aan de markt zien aan de kleur. Als een koper opdracht gekregen had van de vishandelaar een krimper te kopen, werd daar wat meer voor betaald. maar moest als het mogelijk was wel vlug verzonken worden, daar je het anders niet meer kon zien. De salmen werden ingepakt in teneen mandjes met een teneen deksel, deze waren ongelijk van grote en werden door de mandenmakers gemaakt. Als de markt drukte afgelopen was, werd er in een bijzaal van de

drie snoeken de marktbriefjes klaagemaakt.
 Op deze briefjes kon men lezen, wat de zalm per pond gedaan had, het volle bedrag hoeveel watergeld er was afgehouden, hoeveel marktgeld, het schone bedrag wat overbleef gedeeld door drie, dan wist men wat het bedrag per port was. In de tijd dat de vissers die de zalm aan de markt gebracht hadden, moesten wachten, werd er een glaasje bier of een borreltje genomen. Ook in die tijd waren er vissers, ~~die~~ al waren het maar enkele, die geen maat kende en der port al verdronken hadden, voor men er mee bij vrouw en kinderen was.

Al voor de tweede wereldoorlog is er voor de veerdienst Hardinxveld Wierden een wachthuisje gebouwd, en tevens daaraan een doorgestroomkken een gebouwtje voor het wegen en afslaan van zalm. Ook het uitbetalen aan vissers werd daar geregeld, zodat die gewoonlijk in een café verleden tijd werd.

En toen na de oorlog de fabrieken in Duitsland en de zoutmijnen in Frankrijk, in versneld tempo werden opgebouwd, werd het rijnwater zo bewuld, dat er geen levensvatbaarheid voor de zalm meer was, zodat ook de zalmvisserij verleden tijd was geworden. Later werd ook het gebouwtje voor de zalmafslag afgebroken alleen het wachthuisje voor de weerontslis blijven bestaan.

35-

De kale ruimte tussen het wachthuisje en de garage van café de drie snoeken is de enige herinnering aan de zalmvisserij die overgebleven.

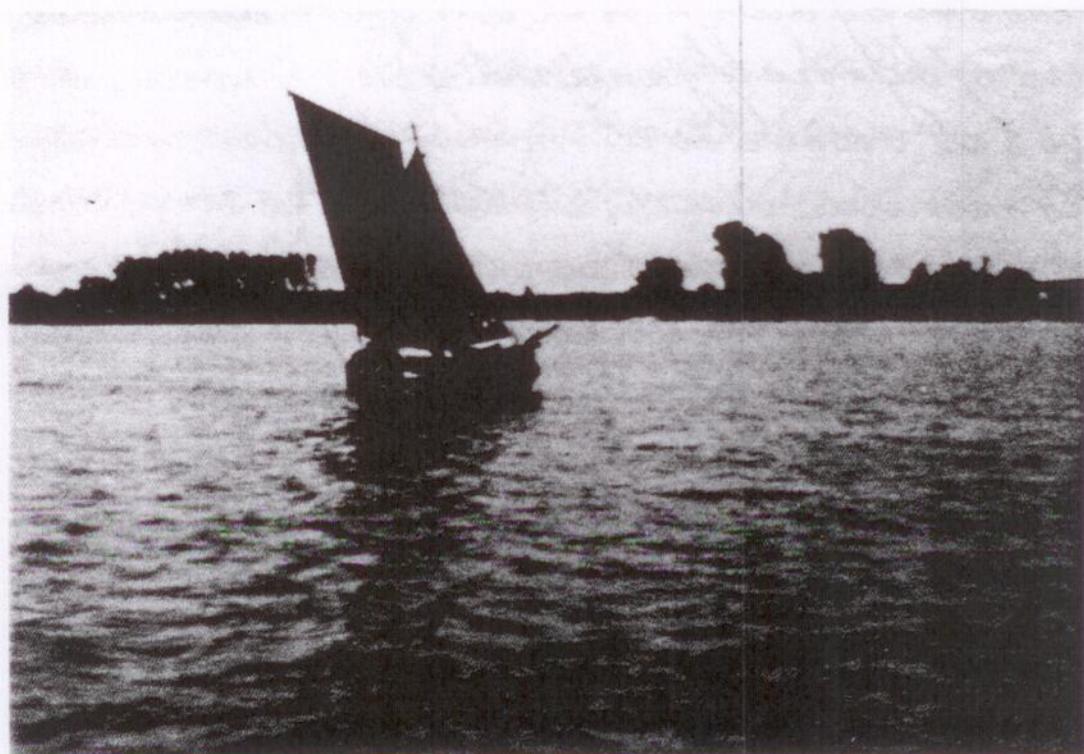

foto 14. HD 43 van C. van Bermekom op de
Boven Merwede; ± 1980.

Het vissen naar winterzalm

Van half januari tot einde maart, was de tijd dat er in de achttiende eeuw en het eerste begin van de negentiende eeuw de winterzalm op onze rivieren verschenen. Daar veel vissers in de winter voor een baas het griendhout afhaakte, en in laatst van oktober bij die baas al een afspraak moesten maken, of hij half januari ging vissen, werd het voor de visser wel moeilijk, daar de zalm steeds minder werd. Deze beslissing moet worden genomen, daar de griendbaasen in november in gorkum het struikgewas moesten kopen op voorwaarde dat de grienden het laatste van april afgehaakt moesten wezen. Als de vissers dan half januari weg liepen kon hij niet aan die verplichting voldoen.

Het vissen naar de winterzalm, werd op dezelfde manier uitgevoerd als naar de zomerzalm. Men had daarvoor andere netten, die wat grover van garen waren. De mazen werden groter gebreid, daar de winterzalm groter waren als de zomerzalm. Hun gewicht varieerde van tien tot dertig pond. Er werd ook met grondnetten in ploegen gevist en als de lood in de nacht viel viste men ook op de vloten. Het vissen naar winterzalm was een slecht en een koud baantje vooral bij vorst. Alsoer bij vorst

gereild moest worden, zo dat de vissers gehleed waren in olie pakken en kuid wester op voor het buiswater dat er overheen bruisde kon men de vissers vergelijken met ijskegels. Bij steenge vorst was men dan wel klaar met vissen. Bij strenge vorst gaater op den bodem van de rivier ijs ontwikkeelen wat naar de oppervlakte van de rivier toe gaat dat noemt men heuzen dat merkte de vissers zo, door dat kunnen netten ook niet meer aan de grond blijven.

Bij het binne halen van de netten had degene die aan de netten stond speciale lange wanten aan, die haalwanten werden genoemd.

Dese wanten waren zeker wel eens zo lang als gewone wanten. De visser vrouwen waren ek van op de hoogte, dat dese wanten nooit met reep of iets dergelyks gewassen mochten worden, daar dese wanten niet glad mochten worden. Zoals beschreven kon men in de zomer ^{en zalm} het makkelijkst vangen met de hof voor. In de winter zage en visser de zalm graag met de staart voor komen. Daar de winter zalm groter waren dan de zomer zalm waren ook de gespleten staartvinnen groter, welthen de blees noemde. Als in de winter een zalm met de netten aan boord getrokken werd, met de staart voor, wordt hij met de wanten aan bij de blees ^{vissen} genomen en zoals de oude

vissers vertelde, dan was de zalm altijd gewangen. Daarom werden die wanten nooit met zeep of iets dergelyks gewassen. Over het algemeen werd er in vissers gezinnen in tijden van tegenspoed, ziekte of dat men ongelukkig was niet van gen veel armoede geleden daar er van een uitkering nog geen sprake was. Men zou verschrikts aan te kijken als men in de administratie van Rokus later Huib van de Bout, die een kruideniers winkel hadden, en zelfs even acht boten liep bewissen, maar ook andere vissers door een slechte tijd heen hielden, wat in de zomer weer moest worden afgedaan in betere tijden. Ook de bakhuiswinkels in boven Hardinxveld zouden hierover mee kunnen praten. Deze historie dateert dan wel uit de tweede helft van de achttiende eeuw en de eerste tijd uit de negentiende eeuw. Dit uitvoerlezing van oude vissers, die ik het meest maal heb horen vertellen.

Hier rest mij nog te vertellen, dat winterzalm wel levend gehouden werden in de beun. Als men een winterzalm in de beun ^{zette} deed, men veelal een lijn aan zijn staart, daareen zalm gezegen was, als hij daglicht zag wilde beun lospringen, ~~als men hem er uit wil halen~~, als de ruimen en boomen dan achter uit liggen kan hij zo weer overboord terecht komen door ditweleens een visser over komen is.

Zegenwisserry op zalm

In de tweede helft van achttienhonderd werden er verschillende van die zegenwisseryen tot stand gebracht, die gericht waren op het vangen van zalm. De waren er op de oude Maas of de Lek, op de IJssel en zo ook op de nieuwe merwede bij de Kop van Holland. Daar was er een aan de zuiden wal en één aan de noorden wal tegenover elkaar, die allebij tot over de helft van de rivier reikte, zodat de gehele nieuwemerwe afgesloten was. Dit was een doorn in het oog van de drijfwantvissers, maar daar hielstaalsvisseryen waren was hier niets tegen te doen. Deze zegens werden zo veel mogelijk van de wal afbedient in eerst met paarden en toen er stoom kwam met stoom, daarder er spullen op de wal stonden om de zegen bij de wal te krijgen. Zo had men ook een stoombootje voor het trekken van de zegenschepen (reinaken waarop de zegen lag). Een zegen was een grof net aan de onderkant een dik touw met platte stenen, zodat het de steen reep genoemd werd. Aan de boven kant een zwart touw met kurken en de kurkreep genoemd werd. Zoon zegen reichte vanaf de bodem tot aan de oppervlakte van de rivier zodat alles opgeregend werd. Aan de wal liep er over het hele eind een zware rails waarover een zwaar blok met daaraan de zegen.

Op een vaste plaats waar de zegen uitgeworpen werd werd door de man die gereeld bij dat blok was om het in de gaten te houden, (en kaailoper werd genoemd) het blok op de rails gelegen. Het bootje met het zegenschip, waar een paar mensen in zaten voor de goede gang van zaken stoomde naar het midden van de rivier, de zegen vierende, die van zelf van het zegenschip af gleed. In de midden bleef gereeld een roeiboot met een mandaar in, met een zwaargewicht, (die zinker werd genoemd) Als er vaart was, werd dit gewicht aan de kurk reep gebonden, zodat op die plaats de zegen zonk en er werd aan de vaart aangegeven, waar ze over de zegen kon varen. En zo dreef de zegen met de stroom mee, ook de zegen had stroom nodig om te vissen, naar een vaste plaats, waar het bootje niet het zegenschip achter zich, waar uit een lange lijn vierde naar de wal. Dit was zo gereeld dat er een grote bocht in de zegen kwam, alsof die lijn aan een spijl dat op een stoom machine stond, (dat de kees genoemd werd) er voor zorgde, dat de zegen vanuit het midden van de rivier naar de kant gebracht werd. Zo kwamen de zalm tussen de zegen opgesloten te zitten. Het bootje pakte weer een ander zegenschip, waarop een andere zegen kant en klaar lag, om naar de plaats te varen waar de zegen weer uitgeworpen kon worden. De zegen die met een bocht aan de wal gebracht

was verhuisde ± 50 vijf honderd meter verder naar de haalbol, de werkelijke plaats waar de zegen op de wal getrokken werd, geholpen door een daar aanwezig spil, wat door een paard ~~door~~ in het rond getrokken werd. Achter aan de zegen zat een kuil. Daar het zegen want te groot en te nauw was zodat de zalm daarin niet moestde, zo als bij drijfnetten, kwamen de zalm in de kuil terecht, die het laatste aan de ^{wal} kwam, werd de zalm met een groot schepnet uit de kuil geschept en in grote buizen, die hiervoor klaar lagen gebracht.

De zegen werd weer in het zegen schip geladen om vervolgers weer op gestikt te worden voor een volgende trek. De meeste mensen die aan de zegen werkte kwamen van Woudrichem en Hardinxeveld, waarvan in de negentiende eeuw veel Hardinxeveldse drijfwantvissers, daar met tegenzin werkte, in gedwongen voor brood, voor vrouwen kinderen, daar uiterdiening het risico te groot werd. en ^{men} op de visserij een vast loontje had.

Maar zij waren er wel van overtuigd, dat ze mee werkte aan de ondergang van de Zalmvisserij. Oude vissers die omstreeks achttien honderd zeventig geboren waren hadden daar de grootste moeite mee, daar ze zagen dat de zalm, door de natuur gedreven, op weg was naar Duitsland en Zwitserland om voor voortplanting te zorgen, opgeschept werden door fabriekse visserijen. En hun zienswijze werd wel werkelijkheid, toen men kon lezen dat er in

achtienhonderd vijftachtig meer dan honderd duizend zalmten, in vijf maanden tijd in Kralingse veer aangevoerd werden waren allemaal afkomstig van visserijen. Toen na negentienhonderd vijftwintig, de vangsten nog voor de ergste regenvervuiling, sterk terug liepen, zo dat het voor de regenvisserij niet meer lonend was, werden zij al gauw opgeheven wat door een echte hardinxveldse drijfwantvisser met vreugde werd begroet.

Foto 15. Rokery - Boven Hardinxveld.

Het vissen naar finten

Voor de meimaand in aantal was gingen de meeste boten voor een week de wal op, om geschorp geteerd en gewerfd te worden, zodat men begin mei klaar was voor de fintenvangst. Nadat het vissen op winterzalm en elft steeds minder werd besteedde men steeds meer aandacht aan de fintenvangst die met de zomerzalm het langst als trekvissen onze rivieren trouw bleven. Het vissen naar finten omvatte een veel groter viswater als naarijzalm. Dit vond plaats op de nieuwe merwede, het Hollands diep tot aan het haringvliet, en zelfs op den Amer tot drimmelen kon men dan een hardinse veldse visser ontmoeten. Het was verplicht voor de wet dat men voor bij de moerdijkbrugge, aan beide kanten dicht bij de voorsleven van de boot een nummer op de boot moest hebben. Ook op het zeil moest aan twee kanten een nummer staan. Ten visserboot die voorbij de moerdijkbrugge vaart of vist valt onder de kustvisserijwet. Iedere hardinse veldse visserboot staat geregistreerd. Och moet men dan een koningsend, een plaatsvervanger akte aanvragen omdat daar je visakte ongeldig is. Met fintenetten werden niet aan de grond gevist maar op de boeien, zodat men met vastegronddraaien niet te maken had. En ieder kon vissen waar hij wilde. Boeien waren vier à vijf kurke vlonen, ^{die} op elkaar gebonden waren met een lijn, waar zo

Ongewer twee meter lengte aan leefzitten om op de houtreep te binden. Deze boeien zaten vier a 5 meter uit elkaar op de netten zo dat de netten de grond niet konden raken voor het vast staan aan de hafzen. De twee meter lengte aan de boeien, was nodig daar het overal niet even diep was, en door een strik in de lijn te leggen kon men diep of lichter de netten laten zakken, op verschillende diepten. Vissers waren van af Werden dan tot op het Hollands diep tot den Bommel by tiengemeente goed bekent met de diepte van de rivier en waren op de hoogte van alle tonnen die onverlicht op de zandplaten lagen, always het nog zo donker. Als men met de netten om een ton heen dreef, vooral in de eb, als het stroomde, kon men daar grote gaten van in de netten overhouden.

Het vissen naar de finten, was altijd wel een drukke tijd, daar men over het algemeen veel meer in de weer ~~was~~^{was} als het naar de zalm vissen. Daar finten niet zo goed kunnen zien als zalm was ook bij de vissers bekent. Daarom werd er na de middag op diepe plaatsen al begonnen met het vissen, en gingen door tot de andere moer.

Op de nieuwe merwede waar de rivier niet zo diep is werd er tegen den avond begonnen daard de meeste vis slecht somersch het leven

was te houden, waren de finten meestal dood als ze nog in de netten zaten. Daarom werden ze nooit in de boot gezaan, maar zo droog mogelijk in de boot bewaart. Het vissen naar finten werd met vijf à zes netten gedaan, en er werd van ebbe niet zo gevist als in de vloed, alleen de diepte naar goed dunkend geregeerd zodat de finten in de sloed bij warm weer luchter gingen zwemmen als in de eb. dat werd geregeerd met een stuk te leggen in de lijnen van de boeien en tussen de boeien vloten of de houtreep te schuiven, zo kon men de netten niet zo dicht naar de rivieroppervlakte brengen als men wilde. Voor de scheepvaart moest men wel halen, daar anders de netten kapot gevaren werden.

Onder het halen werden de kleine finten gelijk door de mazen heen gedrukt. Dit was een handigheid daar de maas niet kapot mocht gaan. De grote finten werden aan de andere zyde als de netten lagen tegen boord gegooaid, om ze als de netten scheep waren te er uitte halen. dit was ook een behendigheid, daar als een fint in de netten zit, is hij door de leren heen in een zak gelopen zodat hij geheel omwoeld ~~zat~~^{was} met den boeklem. dus men hem helemaal blootmaken, om dan de maas of mazen terug van zijn hof te doen. In de nacht moest dat gebieden bij het lichtje van een stormlandkaorn, wat in de tweede wereldoorlog de moeilijke heden nog groter

waren, door dat de lichter afgeschermt moesten
wezen met een blauw papier of iets dergelyks, daar
je anders de kans liep, vooral in de buurt van
de moerdijkbruggen, die door de duitsers bewaakt
werden, dat erop geschooten werd. Het finten uit
de netten halen was altijd haastwerk, daar de
netten weer zo~~as~~^{so} gauw mogelijk te water moesten
daar je dan pas kan vangen. Dit is dan beschreven
uit een blesserus van modi weer, laat staan als
een visser te hopen had met harde wind tot storm,
van donderbuien die in een storm kunnen
verwekken, en daarbij de bliksem die je gereeld
verbijnde, daar ze toch maar in de open lucht in
een visserbootje, op een breed water trachte hun
brood te verdienen voor vrouw en kinderen.

Dan kon zelfs een visser, ondanks hij er zijn kopje
bij moest houden, om door de hoge golven heen
te manoeuvreren, zijn eigen wel eens een klein
schepsel in de natuur voelen. Daar kwam nog bij dat
hij vast lag aan de netten, voor een visser een kostbaar
bezit, oft dat hij voor zijn eigen viste of voor een baas
zal hy altijd trachten zijn netten scheep te krijgen.
Als men de netten ophaalde, moest hij altijd uitkijken
voor een rolgolf, een stortzee zoals ze dat noemen.
Dat is een hoge golf die recht uit het water verrijst
om de resazeden golven en daar de achtersteven altijd
onder het halen op ^{de} golflagen, bij zo'n golf het net walmoeest
vieren, zodat de achtersteven/de kant van de boot
op de golf kan komen, daardoor het te blijven trekken

men de boot door de golf zou trekken, met alle gevolgen van dien. Het is wel eens gebeurt dat men de netten over de kop van de boot op de huik moet halen, daar de kop altijd nog wat hoger is. Dit is dan wel een laats te proeven. Dit is dan een stukje hoe hard of het leden van een visserman kon wezen wat je altijd niet aan hem kunt zien, als hij met mooi weer aan zijn netten stond te boeien.

Hij zal zulke belevenissen ook niet zo gauw tegen vrouwen kinderen verteld hebben.

Als de vloed in de nacht viel, en bij mooi weer had een visserman wel het makkelijkste leven, daar bij wind de boot met de ruimten bij en buiten de netten moest blijven. als men het alleen niet af kon, moest men samen op de docht, en konden ze het dan nog niet aan moest de lijn achter de fin op de voorsteven, zodat de netten dan de boot maar mee moesten trekken. Doordat de finten, die op water gevangen dat door de hardinseveldse vissery vereniging de Samenwerking gepacht was, moesten de finten in boven Hardinseveld aan de markt komen. Hierwoor had de vereniging voorzieningen getroffen, door iedere morgen een vrachtwagen te laten rijden vanaf den Bommel over de Wilhelminad en Hoerdijk zodat de vissers op die plaatsen hun finten konden afleveren. en voor iedere boot het aantal wel geloecht werd vanaf de lage zwaluw over de nieuwe merwede voerde een motor vrachtboot, zodat ook daarde-

visser aan de lage zwaluw en die verder over de gehele nieuwe merwedekanaal verspreid lagen hun finten afleveren. Zo wel op de auto als op de motor was speciaal iemand aangezrokt voor de boekhouding om het aantal van edere boot te meten.

Zaterdagmiddags werd er door het bestuur van de vereniging aan de vissers uitbetaald.

To was het dan aan de vismarkt in boven Hardinxveld iedere morgen omstreeks zeven uur een grote drukte. Daar dan de vissers een goede ree opgezocht hadden en rustig lagen te slapen onder de huik. De finten die per auto of motor vanaf de beschreven plaatsen vervoerd werden kwamen in kisten van honderd stuks aan, die per plaats door de visser onder toezicht in de kisten gesteld werden.

Ze werden dan op een rij gezet in de omtrek van de drie snoeken om afgeslagen te worden. De finten werden per kist van honderd stuks verkocht, maar wel per fint.

In de tweede wereldoorlog hield het afslaan eens op daar alle finten toe gewezen werden aan de vishandelaar Wijnsfelt van Woudrichem wat de vissers wel een vreemde boel vonden. Maar wat was in die tijd vreemd. De finten werden onder hem, aan de erkende vishandelaren verdeeld en de visser werd een eenheidsprijs van vijfendertig cent betaalt, waar dan het watergeld, het marktgeld en het vervoer van auto en motor af moest. In die bezettingsperiode waren de visprisen al gauw

omhoog gegaan, daar het voedsel wantsoen
nijpend waren de vis zonder bon was.

Als men dan in aanmerking neemt, dat er voor
den oorlog, markten waren, bij veel aanvoer
dat er door de vishandelaar een halve cent
voor een fint betaald werd, daar alles af moest
en de rest nog in drie porties verdeeld moest worden.
Bleef daar niets van over, en dan had men
vierhonderd à vijfhonderd finten op een nacht
gewangen.

Ook weer terug te gaan naar het visserleven
een visser die naar de finten vis te kwam de gehele
week niet thuis, en dan natuurlijk voor zijn eigen
potje moet zorgen. De man aan de riemen of
ook wel de man voorin genoemd was de kok
Als 's morgens de finten afgeleverd waren
het zij aan de auto het zij aan de motor werden
eerst de netten schoon op gewassen achter de boot
zoals er al eens beschreven is, daar als men
vierhond à vijfhonderd finten gewangen
had het in de gehele boot een vette en
slijmige stroep was, ook de netten vol
met slijm en schubben zaten moet daardat
schoongemaakt worden zodat de netten
achter in de boot kwamen te liggen. Dan werd
er een rustig plaatsje op gezocht om te gaan
slapen. Omstreeks tien of elf uur stond men alwe
in de boot. De man achterin de netten bij hale
zodat ze weer op de goede plaats kwamen te lig-

de man voorin een bakié koken en voor de middag pot gaan zorgen, of eerst als het brood op was in de plaats waar men de finten afgeleverd had brood gaan kopen. Dit werd veel voor drie dagen tegelijk gedaan. Als de middag pot op was, ging men nog een poosje achterover liggen, als men de borden en kannen schoongewassen had.

Dan werden er naar de plaats gevaren waar menschen wilde dat was verschillend hoe of vloed en eb viel en begon men om een uur of vier al weer te vissen. Degene die op de nieuwe merwede viste werd dat wel wat later, daar men er niet zo diep kon vissen. De vrijdag werd gebruikt om met de vloed wat dichter naar huis te varen, en op de boven merwede nog wat te vissen. Dit had alleroor wat met het lijf te maken. Er waren ook vissers die door gingen naar huis om dat ze zaterdag de netten moesten tanen, daardat zaterdag toch een drukke dag was. Dit werd alleroor verschillend beoordeeld.

Ook wilde ik nog vertellen dat er zelfs in de finte netten nog weleens een zalm gevangen werd, daar er heel veel geluk bij moet komen. Als een zalm zich maar verroerd zwemt hij zo door een fintenet boezem heen.

Als men een zalm in de fintenetten vangt is het meestal stil water geweest dus van eb op vloed.

af van vloed op eb, daardie stroom voor de zalm, die ruis
van zijn doel aangeeft, met stil water maar een
beetje rondzwervt. Als hij zo bij een fintenellerecht
komt begaat hij de dornheid er naar te happen, zodat
hij een prop fintenel boezem in zijn bek krijgt.
Nu schijnt een kalm onzettende gevoelig in zijn
sandjes te zijn, daar hij als het net strak blijft, zodat
de boezem aan de sanden blijft trekken, zijn eigen
niet durft te verroeren van de pijn. Och den visser
weet, als hij er lucht van kreeg, dater een zalm in zijn
nette hong, doordat de netten wat meer gezonken
lagen, dat voor hem de enigste was om hem te van-
houden strak de houders, en zodra hij hem bij de bi-
strok zijn hand ~~zijn~~ bij de laats te grijpen aan de net-
zo dicht mogelijk bij de kop berecht moet komen
om hem met ~~dezelfde~~ ^{de} gang zonder het boord ter zaken
in de boot moet trekken.

Het vissen naar steur

Ook hebben een groep hardinse veldse vissers deel genomen aan het vissen op steur. Dat gebeurde dan wel niet het laatst van de achttiende eeuw, daar er in de negentiende eeuw weinig steur meer gevangen zijn. Het steur vissen werd uitgeoefend aan de Willemstad en bleven voortdurend van huis. Er waren jonge vissers uit die tyd al zot goed in de Willemstad bekend raakte dat ze ooch nog geen vrouw er mee vandaan brachten.

Steurnetten waren grote zware netten, maar er moesten ook vissen van honderd tot vierhonderd pond zwaar mee gevangen worden. Deze vissen waren teverhalven zeer lui en liepen der eigen makkelijk vangen, en werden nooit in de boot gehaald. Als ze een steur in de netten hadden werden hij naast de boot gefrokken een zwaar touw door het kielgat en de kieuw gedaan, daarop een paalsteek gelegd en aan de boot vastgelegd, en de steur was gevangen. De steuren werden in Dordrecht aan de markt verkocht. In de Willemstad werden door de vissergeloof wie er varen moet en zo gebeurde het dan, dat men een hardinse veldse vissersboot met drie vier of zelf vijf steuren achter de boot, zag roeien door de Dordrechtse kil richting Dordrecht om ze af te leveren. Het gebeurde wel eens dat zeffs steur eens liepen zien, hoe sterk ze waren.

En dat uite, door met hun staart de slaan,
 Dat kon wel eens zo erg wezen, dat de vissers er
 maar mee stopte niet roeien, daar er doch geen
 eer aan te behalen was, de boot vooruit te krygen.
 Men wachtte dan maar rustig af, tot ze weer rustig
 werden, om ze daarna in Den dreech af te leveren.

Het vissen naar elf is voor die gene die na
 negen honderd geboren zyn een onbekende
 taak, hoewel er in negentien honderd nog wel
 elfnetten waren die uit vroegere tyd overgebleven
 waren. Deze netten waren op gezicht net fijne netten
 alleen iets grover van garen en de meshal wat groter
 daar elf over algemeen wat groter en breder van
 vis was als een fint. In negentien honderd werden
 deze netten nogal eens gebruikt om mee naar den
 brasem te vissen in den herfst.

De elf was eigen lijk een voorloper van de fint
 daar die het laats van Maarten in April op onze
 rivieren verscheen. De gelijkenis aan een fint was
 zo groot dat zelfs een oude visser van voor
 negentien honderd, later een grote fint, die van
 dan zien nogal breed was, er aan twijfelde als hij
 hem scheep trok, of het geen elf was.

Ook de vishandelaars, kon je tot op het laast dat
 er finten waren, op de markten in de steden,
 en langs de straten buiten boven Hardinxveld

horen roepen dat zij elf of sinten lekoop hadden
 De elft waren dan de grote sinten. In Loven
 Harderwijk was dat bij de gewone burgers wel
 bekend. Naar den elft werden wel meer aan de grond
 gevist, ook al omdat men in die tijd nog geen last
 had van de watervervuiling van de rijn, een vette
 instansie die van de duitse fabrieken afkomstig
 was, en vooral met fijne boezem netten in
 negentien honderd het vissen aan de grond onmogelijk
 maakte.

In de maanden September, October werden dan nog
 wat verdient, met het vissen op gewone witvis
 waar dan mee bedoelt wordt. Het vissen met pook netten
 op voor. met bot netten op bot. Deze netten werden
 's avonds voor den donker tussen de kribben gezet en
 's morgen weer opgehaald. Als men vanaf de kiewitswaard
 tot de kop van Holland of vanaf de kop Jan 't Land
 tot het Franse gal netten wilde zetten, dan moest
 men 's avonds al vroeg op tyd zijn aan de kiewitswaard
 of de kop van Holland, om dat daar geloot werd.
 De kribben werden daar verdeeld over het aantal
 boten en dan wist men waar men de netten
 zetten mocht. Op andere plaatsen als daar kon je
 wel zetten als er geen netten stonden maar dat was vrij
 Men moest daarvoor een apart bewijs hebben
 en daarvoor een gulden vijftig cent in de week
 betalen, dan kon de visser half de vis verkopen

het zy particulier of aan een vishandelaar
daalder in boven hardinsweld geen vishandelaren
waren die witvis op hoochteit, waren Baggerman
en Kooiman in Werkendam bekende mannen
waar de vissers hun vis aan afleverde.

Dater in boven hardinsweld geen vis op kooper was
zal er welaan gelegen hebben dat een particulier
altijd een zootje vis kon bestellen bij een visser
en het daar niet lonend was voor een vishandelaar
te waren ook nog wel een paar boten die de gehele
winter in de rivier bleven vissen naar de vis.

Hier voor gebruikte zij oude finta netten en elft netten
om speciaal op blikken brasem te vissen. In de
rivier. Dit vissen gebeurde niet op dezelfde manie
als het vissen naar trekvis. Men roeide een
paar honderd meter uit de wal, zette daar de ton uit
en roeide met een grote bocht naar de wal, om dan
zo dicht mogelijk langs de kribben, maar zo dat men wel
op stroom bleef. Of als het een strijdam was ging
men met de boot zo dicht mogelijk langs de strijdam
af. Een strijdam loopt in de lengte van de
rivier, waarvan de gehele wal is afgewerkt met
stenen. De ton in de rivier moest dan een heel
eind voor blijven gaan, daar er bij de ton altijd
meer stroom ging als bij de boot.

Hier werd bij het scheren op gerekent, dat men
netten in de boot over te houden, om gere geld
bij te scheren, daar een grote bocht in de netten
moest blijven. Als de netten geheel uitgeslingerd

waren werden ze op gehaald, de vis uit de netten gehaald en in de boot gedaan, daar in de herfst het water al wat kouder was kon men welvis wel in leven houden.

foto 16. Bij de Grindberm; ± 1940.
links: Arie v. Bennekom.
2e van rechts: Jan Vogel van Arie v. Barten.